

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ОБЛІК І АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ
ПІДПРИЄМСТВА**

**(на матеріалах Товариства з додатковою відповідальністю «Чернівецький
хімічний завод», м. Чернівці)**

Студента 2 курсу
денної форми навчання
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
спеціалізації «Облік і оподаткування»

Негутора
Дениса
Анатолійовича

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Рилєєв
Сергій
Володимирович

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Сутність поняття «матеріально-технічна база» в контексті управління промисловим підприємством	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку матеріально-технічної бази підприємства	13
Висновки за розділом 1	18
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	19
2.1. Організаційно-облікові засади інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємства	19
2.2. Облік основних засобів на виробничих підприємствах	23
2.3. Облік виробничих запасів підприємства	31
Висновки за розділом 2	37
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЮ БАЗОЮ ПІДПРИЄМСТВА	38
3.1. Економічний аналіз матеріально-технічної бази підприємства	38
3.2. Удосконалення методики комплексної оцінки використання матеріально-технічної бази підприємства	47
Висновки за розділом 3	52
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні, в умовах повномасштабної військової агресії проти України з боку РФ, пріоритетні напрями розвитку лакофарбової промисловості в цілому та в розрізі окремих суб'єктів господарювання, мають фокусуватися на розв'язанні проблем, які в сукупності дозволять забезпечити конкурентоспроможність галузі та її прогресивний розвиток в складних умовах сучасних трансформаційних процесів економіки України. Однією з проблем, стримуючих розвиток вітчизняних підприємств хімічної промисловості, виступає неадекватність систем обліково-аналітичного забезпечення інформаційної підтримки управлінських рішень щодо формування та використання матеріально-технічної бази господарюючих суб'єктів.

Постановці та вирішенню проблемних питань щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління формуванням та використанням матеріально-технічної бази присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема П.Й. Атамаса, Ю.А. Вериги, С.Ф. Голова, В.М. Диби, Т.Г. Камінської, М.Ю. Карпушенко, Є.В. Мниха, А.А. Пилипенка, А.О. Литвиненко, Ф.Ф. Бутинця, І.Б. Садовської, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, В.В. Юрченко, Н.В. Тарасенко, Б.В. Гриніва, Л.С. Сосненко, В.Б. Шкляра, Р. Ентоні, Дж. Ріса, Л.М. Фільштейна, Дж. Фостера, К.В. Дзурі та ін.

Водночас окремі аспекти цієї багатопланової проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшої розробки. Зокрема, набуває актуальності розвиток поглядів на економічну категорію «матеріально-технічна база» з урахуванням галузевих аспектів, виробничо-технологічних процесів на підприємствах лакофарбової промисловості в умовах імплементації норм ЄС і гармонізації вітчизняного облікового та податкового законодавства. Крім цього, на підприємствах лакофарбової промисловості виникає необхідність проведення комплексного економічного аналізу використання матеріально-технічної бази в системі обґрунтування оперативних, тактичних та стратегічних управлінських рішень. Потреба у вирішенні зазначених питань зумовила вибір

теми випускної кваліфікаційної роботи, визначила її актуальність, спрямування і структуру дослідження.

Метою дослідження виступає узагальнення теоретичних, методичних та організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління формуванням та використанням матеріально-технічної бази промислового підприємства.

У системі реалізації мети дослідження передбачено вирішення наступних **завдань**:

- дослідити через призму поглядів науковців сутність категорії «матеріально-технічна база підприємства» та узагальнити організаційно-інформаційні засади управління її формуванням та використанням;
- провести моніторинг нормативно-правової бази та спеціальної літератури, що стосується обліково-аналітичного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємства в цілому та в розрізі її складових елементів зокрема;
- проаналізувати організаційні обліково-звітні аспекти інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою на підприємстві;
- розкрити систему обліку наявності, руху, зносу та ремонту основних засобів на підприємстві з точки зору потреб управління та податкового законодавства;
- висвітити методику обліку виробничих запасів на підприємстві з врахуванням особливостей постачальницьких, виробничих та технологічних процесів;
- провести економічний аналіз матеріально-технічної бази ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.;
- розробити систему висновків та пропозицій щодо покращення обліково-аналітичного забезпечення управління матеріально-технічною базою промислового підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес бухгалтерського обліку та економічного аналізу в системі інформаційного забезпечення управління

матеріально-технічним забезпеченням розвитку промислового підприємства.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретико-методичних та організаційно-практичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами та виробничими запасами, як складовими елементами матеріально-технічної бази підприємства.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою випускної кваліфікаційної роботи є науковий метод пізнання та системний, комплексний, диференційований підходи до вивчення економічних процесів, фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з питань сутності та обліково-аналітичного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємства. Для реалізації поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи та прийоми: системний підхід – при розкритті сутності поняття «матеріально-технічна база підприємства»; порівняння – при співставленні вітчизняних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; комплексного і системного підходів – для дослідження стану та відповідності обліку матеріально-технічної бази потребам управління; статистичні методи – для оцінки складу, структури, динаміки та ефективності використання матеріально-технічної бази; метод відстаней від еталону та багатовимірного порівняльного аналізу в системі розробки стратегії матеріально-технічного розвитку тощо.

Інформаційною базою дослідження виступили нормативно-правова база Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, інших органів центральної виконавчої влади, матеріали науково-практичних міжнародних й всеукраїнських конференцій та семінарів, праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, електронні ресурси вільного доступу, обліково-звітні дані, які характеризують діяльність ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.

Наукова новизна одержаних результатів. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи одержані наступні результати теоретичного та практичного спрямування, яким характерні елементи наукової новизни:

➤ уточнено поняття «матеріально-технічна база», як сукупність засобів та

предметів праці, технології, які використовуються, що забезпечує взаємодію засобів та предметів праці;

- узагальнено концептуальні засади управління матеріально-технічною базою промислових підприємств, зокрема окреслено завдання, функції, ефективність управління тощо;
- удосконалено методику комплексної оцінки використання матеріально-технічної бази на основі матричних методів, а саме методу відстаней від еталону та багатовимірного порівняльного аналізу, що дозволить обґрунтовувати вибір стратегії матеріально-технічного забезпечення промислових підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані та обґрунтовані у результаті проведених досліджень теоретичні положення та розроблені практичні рекомендації доповнюють теорію і практику бухгалтерського обліку та економічного аналізу в системі інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємства в цілому та в розрізі її складових елементів: основні засоби та виробничі запаси.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 66 сторінках друкованого тексту. Робота містить 33 таблиці, 27 рисунків та 21 додаток. Список використаних джерел налічує 92 найменування на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поняття «матеріально-технічна база» в контексті управління промисловим підприємством

Стрімкий розвиток господарського комплексу України не можливий без постійного оновлення матеріально-ресурсного потенціалу підприємств незалежно від форм власності, що здійснюють діяльність в різних галузях економіки, без створення належних умов для техніко-технологічного забезпечення виробничого процесу на засадах застосування новітніх технічних засобів. Тому розвиток матеріально-технічної бази окремих галузей варто характеризувати в контексті функціонування національної економіки загалом як цілісної, інтегрованої сукупності усіх господарюючих суб'єктів та економічних зв'язків між ними, визначених на основі загальнодержавного поділу праці [30, с. 618].

Важливою умовою організації ефективного функціонування підприємства, що займається виробничою діяльністю – є оптимальне формування і ефективне використання матеріально-технічної бази підприємства – сукупність матеріальних, речових елементів, засобів виробництва, які використовуються і можуть бути використані в економічних процесах [36, с. 98]. Для підприємства поняття матеріально-технічної бази враховує стан компонентів: наявність і пристосування виробничих площ, ступінь новизни обладнання, його вік, відповідність наявних матеріальних ресурсів виробничій програмі [6, с. 276].

Матеріально-технічна база багатогранна і має натуральний і вартісний склад. По своєму натуральному складу вона включає засоби і предмети праці (машини, обладнання та інші технічні засоби). В процесі її функціонування використовують природні ресурси (вода, земля та тощо). Всі елементи

матеріально-технічної бази об'єднуються в ті чи інші технологічні процеси [15].

В якості двигуна розвитку суб'єкта господарювання в ринковій системі господарювання виступають виробничі потужності, що уособлюються, у першу чергу, в основних засобах та системі управління. Так, у 1972 р. американський спеціаліст по управлінню Л. Грейнер запропонував концепцію еволюційно-революційної «фазової трансформації бізнесу» [92], у якій виділив закономірності організаційних змін, що прямо залежать від розміру підприємства: чим більший масштаб, тобто матеріально-технічна база підприємства, тим складніша система управління. Навіть К. Маркс вбачав причину суспільно-економічних трансформацій у розвитку матеріально-технічної бази виробництва. Суб'єкт господарювання також є соціальною системою та розвивається за аналогічним принципом, де в якості причини розвитку є матеріально-технічний базис.

Матеріально-технічний база підприємства, тобто засоби виробництва, складаються із засобів праці та предметів праці. У вартісному виразі вони становлять виробничі засоби підприємства, які поділяються на основні та оборотні [11, с. 115]. Причому, вперше засоби виробництва розподілили на основний та оборотний капітал фізіократи (Ф. Кене) шляхом виділення щорічних та первинних авансів у сільське господарство [35]. А. Сміт розповсюдив категорії основного і оборотного капіталу на всі галузі господарства. Одним з найяскравіших учених, що досліджували капітал, є К. Маркс, який підрозділяє капітал на постійний і змінний (на відміну від А. Сміта і Д. Рікардо – на основний і оборотний). К. Маркс у своєму поділі враховує як специфіку руху частин капіталу, так і специфіку впливу кожної з цих частин на масу додаткової вартості у вартості продукту [35]. Й. Шумпетер, у свою чергу, сукупну вартість усіх придбаних благ, суму всіх виробничих вкладень називає первинним капіталом [87].

Економічний зміст тісно пов'язаний зі змістом продуктивних сил. Проте між ними є і істотні різниці. Зокрема матеріально-технічна база аграрної сфери не включає до свого складу безпосереднього виробника, хоча продукт

створюється та приводиться до руху засобами праці та робочою силою, а також включає земельні ресурси (рис. 1.1).

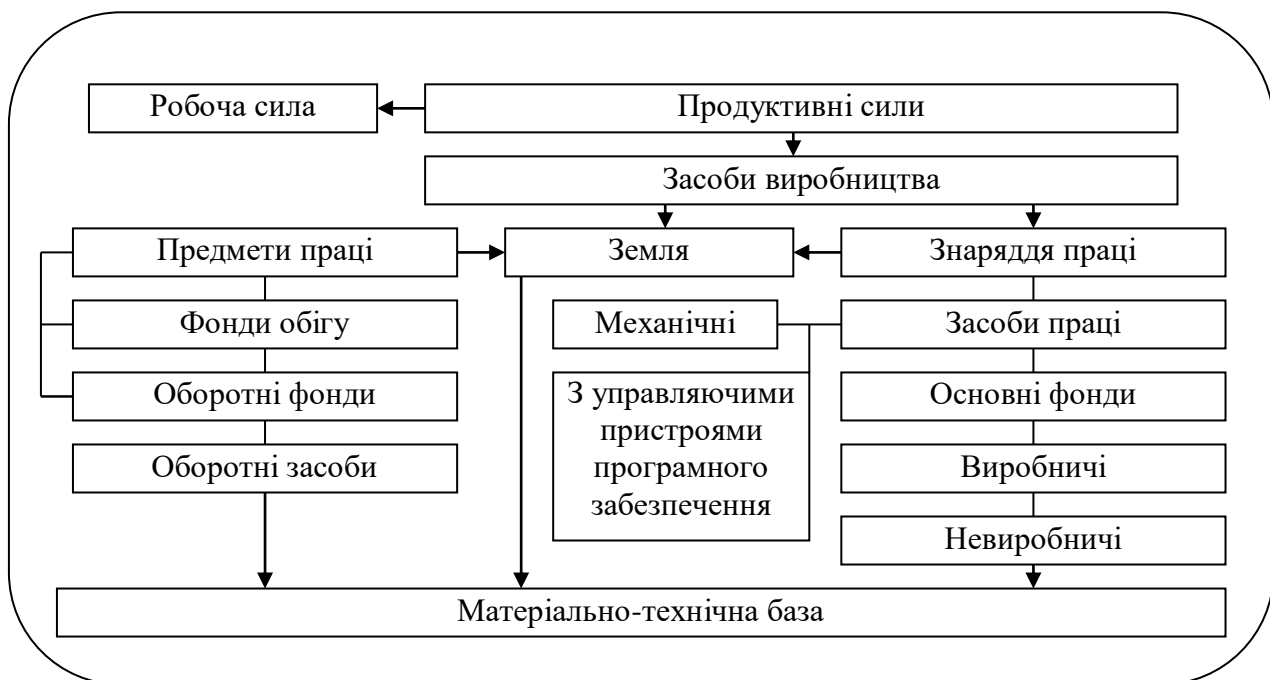

Рис. 1.1. Економічний зміст структури формування матеріально-технічної бази підприємства [22, с. 45]

Відмінність матеріально-технічної бази від самого виробництва полягає у тому, що останнє являє собою діалектичну єдність виробничих сил та виробничих відносин, а матеріально-технічна база – лише елемент виробничих сил, на основі якого між суб'єктами виробничого процесу складаються відповідні виробничі відносини [22, с. 45].

З рис. 1.1 виходиться, що складовими елементами виробничих сил є робоча сила та засоби виробництва, проте робоча сила, як елемент виробничих сил, не входить до складу матеріально-технічної бази, а земельні ресурси природного походження безпосередньо входять до складу матеріально-технічної бази.

Крім цього, рис. 1.1 показує, що окремі галузі національної економіки, зокрема сільське господарство, можуть мати специфічні складові елементи матеріально-технічної бази.

У табл. А1 наведено трактування поняття «матеріально-технічна база» різними вченими-дослідниками даної категорії.

На рис. 1.2 узагальнено наявні підходи до тлумачення змісту

«матеріально-технічна база підприємства».

Означене тлумачення дозволяє у агрегованому вигляді звести матеріально-технічної бази до сукупності таких елементів як засоби праці, предмети праці та використовувана технологія, що забезпечує взаємодію засобів та предметів праці.

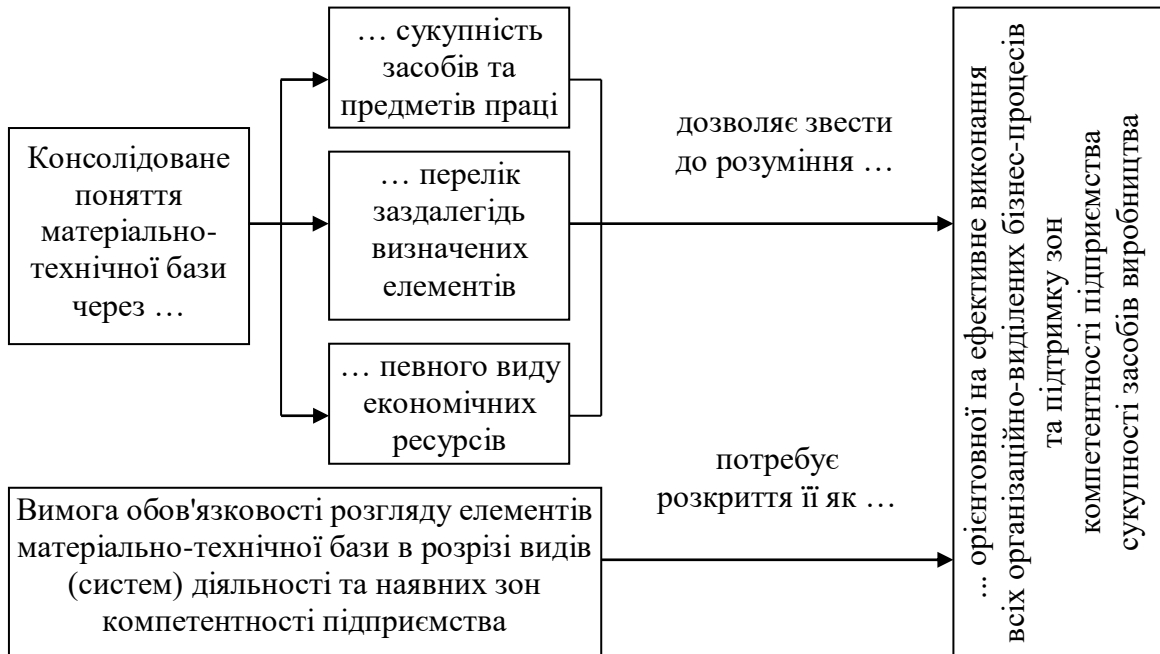

Рис. 1.2. Логіка розуміння поняття «матеріально-технічна база підприємства» [52, с. 84]

Отже, у складі матеріально-технічної бази підприємства слід виділити дві значні складові частини, що співвідносяться з засобами праці та предметами праці, й по різному відбиваються в процесах розвитку підприємства. Тут можна наголосити, що саме технологічний розвиток (розвиток в аспекті обраної сукупності технологій й науково-виробничих потужностей) складатиме підґрунтя розвитку підприємства в цілому. Предмети ж праці в структурі матеріально-технічної бази підприємства виступатимуть переважно як обмеження чи можливості для розвитку. Відповідно до динаміки технологічного розвитку автором визначено й категоріальний базис дослідження. Взаємозв'язки між основними його елементами представлено на рис. А1.

Залежно від такого контексту можна диференціювати Задачі й інструменти механізму управління розвитком матеріально-технічною базою

підприємства, встановлювати складові елементи (інструменти, важелі керівного впливу, критерії ефективності, цільові орієнтири) такого механізму. При цьому перелік задач, які ставляться перед механізмом управління розвитком матеріально-технічною базою підприємства пропонується згрупувати залежно від означених у табл. А2 технологічного, ресурсного, інноваційного, інфраструктурного й інших аспектів. Встановлення означеного переліку задач вимагає обов'язкового цілісного сприйняття матеріально-технічною базою підприємства, що реалізується через застосування однакових інструментів впливу при розподілу їх між поданими у табл. А3 елементами.

Управління розвитком МТБП, як і будь-який управлінський процес, можна подати як цілеспрямований вплив на параметри використаних засобів й предметів праці. Організація такого цілеспрямованого впливу вимагає виділення функцій управління, які пропонується розглядати як інструментарій керівного впливу на кількісні, якісні та структурні характеристики сукупності засобів виробництва та реальних активів підприємства. Відповідно нами пропонується розподілити розгляд змісту функцій управління за виділеним у табл. А2 складовими контексту розгляду предметної області дослідження. Такий розподіл, у взаємозв'язку з інструментарієм реалізації ряду функцій, представлено у табл. А3.

Вибір з наведених у табл. А3 інструментів повинен підкріплюватися системою цілей розвитку МТБП також розподілених за кожним з виділених акцентів. Така система цілей може реалізуватися у помірній, консервативній й агресивній стратегіях змін у створення й накопиченні потенціалу наявних й потенційних активів підприємства. Тут можна наголосити, що необхідність вибору між ризикованим і стійким розвитком МТБП обумовлює можливість застосування підприємством різних варіантів базових економічних стратегій, що призводять до різних кількісних або структурних змін, а в остаточному підсумку й до появи нових якісних станів. Такі стратегії можуть бути спрямовані на ріст, поліпшення конкурентних позицій, підвищення ефективності, завоювання нових сегментів ринку, удосконалювання процесів адаптації до обурювань навколишнього середовища.

Практичним відбиттям пропонованого напрямку управління розвитком матеріально-технічної бази є адаптований до умов життєдіяльності конкретного підприємства механізм управління розвитком матеріально-технічної бази підприємства (рис. 1.3).

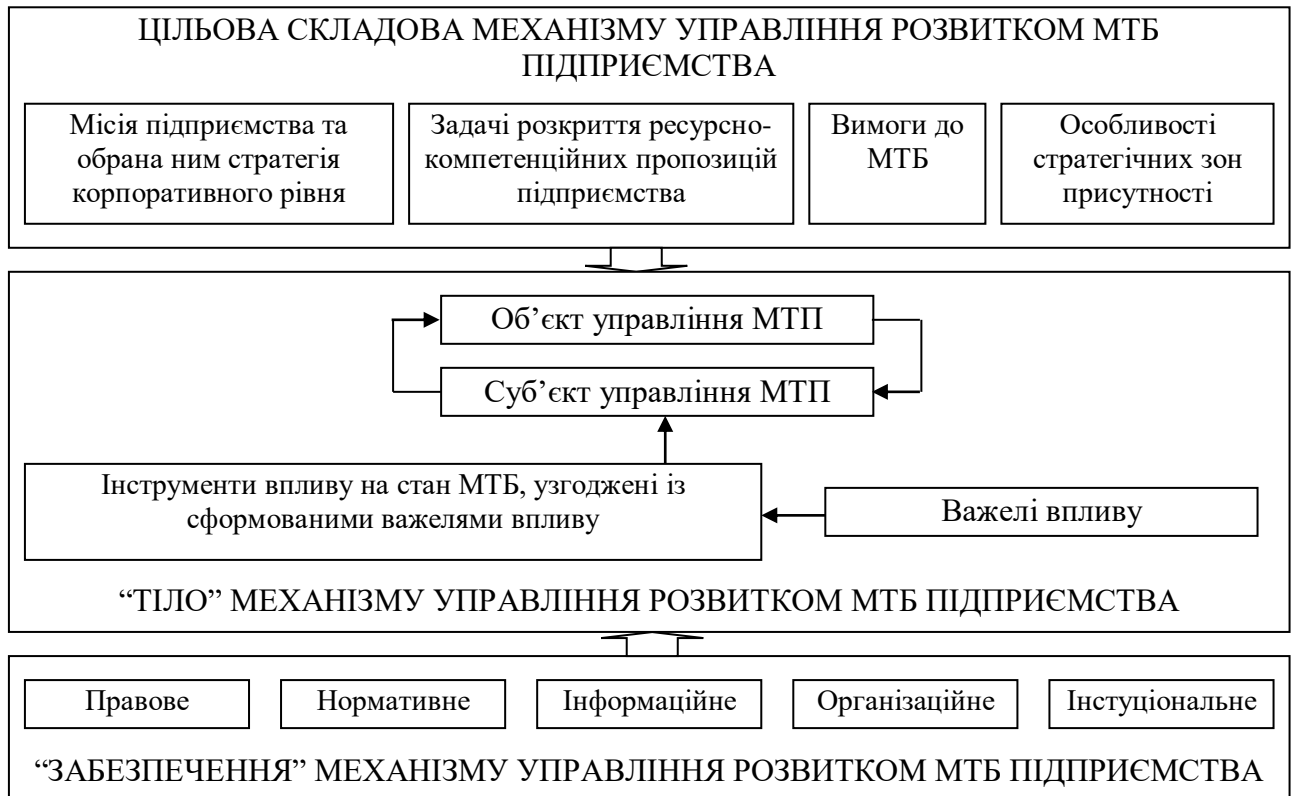

Рис. 1.3. Структуризація механізму управління розвитком МТБ підприємства [6, с. 277]

В даному механізмі пропонується одночасне розкриття сутності МТБ і як сукупності інструментів й важелів управлінського впливу та необхідного для реалізації впливу забезпечення, і як певного набору складових, які в своїй взаємодії роблять керованим процес переходу від старої системи управління до нової. Схема відображає комбінацію сучасних підходів до управління МТБ. Показує необхідність різних факторів для визначення «тіла» механізму управління МТБ підприємства.

Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що раціональна організація матеріально-технічного забезпечення підприємства та ефективність його управління в цілому дозволяють підприємству ефективно здійснювати виробничу діяльність в умовах трансформаційної економіки.

1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку матеріально-технічної бази підприємства

Сьогодні в Україні відбувається імплементація правових норм ЄС в облікове законодавство, а з іншої сторони гармонізація бухгалтерського обліку з податковим законодавством. Насамперед це стосується складової матеріально-технічної бази – основних засобів.

Так відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (ПКУ) щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16.01.2020 р. № 466-ІХ [70], який набрав чинності 23.05.2020 р., платники податку на прибуток можуть прийняти рішення про застосування з II-IV кв. 2020 р. «виробничого» методу нарахування амортизації при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток до основних засобів, амортизацію яких розпочато за іншим методом. Такі платники податку були зобов'язані провести інвентаризацію цих об'єктів основних засобів станом на перше число податкового (звітного) періоду 2020 р., у якому прийнято рішення про застосування «виробничого» методу. До цього виробничий метод нарахування амортизації основних засобів для податкового обліку був заборонений.

Враховуючи, що відповідно до п. 49.19 ст. 49 ПКУ для цілей податку на прибуток підприємств «базовим звітним (податковим) періодом» є календарний квартал, то платники, які прийняли рішення про застосування з II кварталу 2020 р. «виробничого» методу нарахування податкової амортизації до основних засобів, амортизацію яких розпочато за іншим методом, зобов'язані провести інвентаризацію цих об'єктів основних засобів станом на 01.04.2020 р.

Як передбачено п. 52 підр. 4 розд. XX ПКУ, якщо загальна балансова вартість (без урахування переоцінки) основних засобів за даними бухгалтерського обліку станом на 01.04.2020 р. менша ніж балансова (залишкова) вартість основних засобів, розрахована відповідно до вимог розд. III цього Кодексу, різниця, що виникає в результаті такого порівняння,

амортизується як окремий об'єкт основних засобів із застосуванням «прямолінійного» методу нарахування амортизації протягом двадцяти податкових (звітних) кварталів та зменшує фінансовий результат до оподаткування за відповідний податковий (звітний) період [55]. Така амортизація вперше була відображена у додатку АМ до Декларації за півріччя 2020 р.

Які ще новації відбулися у податковому законодавстві з прийняттям Закону № 466-IX:

1. Змінено вартісний критерій визначення основних засобів з 6 до 20 тис. грн. Цей критерій буде застосовуватись до основних засобів, що вводяться в експлуатацію після 22.05.2020 р. Основні засоби, введені в експлуатацію до 23.05.2020 р. продовжують амортизуватись у податковому обліку, навіть якщо їх залишкова балансова вартість не перевищує 20 тис. грн. З податкової точки зору збільшення вартісного порога для кваліфікації основних засобів до 20000 грн. призведе до того, що більшу кількість активів можна буде кваліфікувати як малоцінні і списувати на витрати швидше (50/50 або в розмірі 100% при введенні в експлуатацію) [3].
2. Не нараховується амортизація за період невикористання (експлуатації) основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з їх модернізацією, реконструкцією, добудовою, дообладнанням та консервацією.
3. Внесено зміни до підп. 134.1.1 п. 134.1 ст. 134 ПКУ – збільшено з 20 до 40 млн. грн. обсяг річного доходу, при якому об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на усі визначені ПКУ різниці, а платник податків має право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці, визначені ПКУ
4. Підр. 4 розд. XX ПКУ доповнено новим п. 43 і, яким передбачено, що при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств на період з 01.01.2020 р. до 31.12.2030 р. платники податку на прибуток мають право під час розрахунку амортизації щодо основних засобів:
 - четвертої групи (машини та обладнання) та п'ятої групи використовувати

- мінімально допустимий строк амортизації, який дорівнює два роки;
- третьої групи (передавальні пристрої) та дев'ятої групи використовувати мінімально допустимий строк амортизації, який дорівнює п'ять років.

Таким чином, платники податку на прибуток підприємств мають право застосувати прискорену амортизацію, визначену п. 43 і підр. 4 розд. XX ПКУ, починаючи зі звітного періоду – півріччя 2020 р., та відобразити відповідні суми прискореної амортизації у додатку АМ до Декларації за цей період.

Від податкових аспектів перейдемо безпосередньо до огляду правового забезпечення обліку основних засобів та виробничих запасів, а також порівняльного аналізу положень НП(С)БО та МСБО (МСФЗ).

На рис. 1.4 наведені три рівня регулювання бухгалтерського обліку основних засобів.

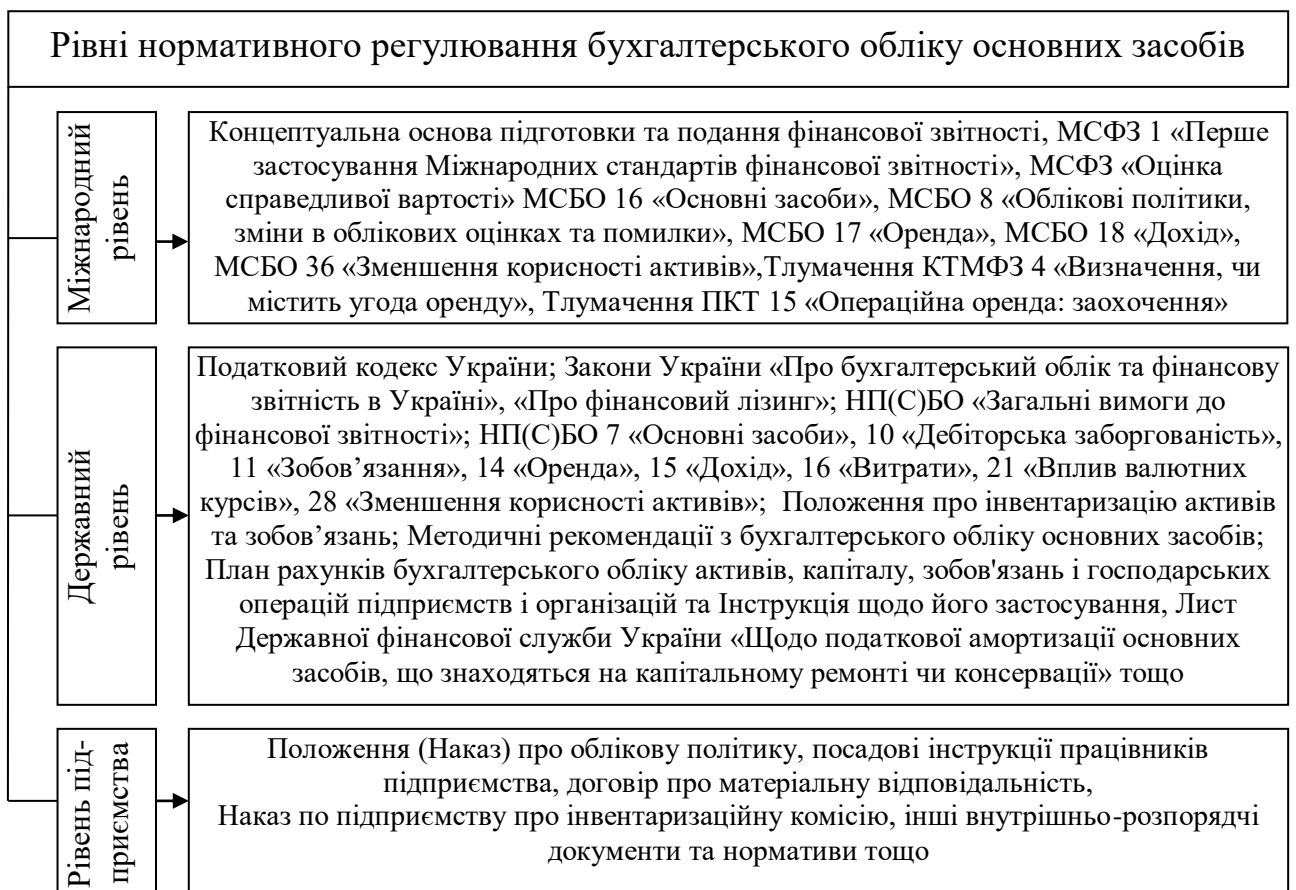

Рис. 1.4. Рівні нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку основних засобів підприємств

Отже, основним нормативним актом, у якому наведено методологічні засади формування в бухгалтерського обліку інформації про основні засоби,

інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи, а також розкриття інформації у фінансовій звітності, є НП(С)БО 7 «Основні засоби» [58], а також Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [38]. Структура НП(С)БО 7 «Основні засоби» наведена на рис. Б1.

При цьому НП(С)БО 7 «Основні засоби» містить певний зв'язок або посилання на інші стандарти бухгалтерського обліку:

- сума вигід від відновлення корисності об'єкта основних засобів, визнана відповідно до НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» [63] відображається визнанням доходу з одночасним зменшенням суми зносу об'єкта основних засобів;
- фінансові витрати не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок запозичень (за винятком фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до НП(С)БО 31 «Фінансові витрати» [64];
- первісна вартість об'єктів, переведених до основних засобів з оборотних активів, товарів, готової продукції тощо дорівнює її собівартості, яка визначається згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» [59].

НП(С)БО 7 «Основні засоби» було розроблено у відповідності до МСБО 16 «Основні засоби», порівняльний аналіз яких наведено в табл. Б1.

Провівши співставний аналіз (табл. Б1) ми можемо констатувати той факт, що основні положення НП(С)БО 7 та МСБО 16 майже ідентичні. Відмінності лише стосуються зазначення методів нарахування амортизації та груп основних засобів, які чітко окреслені у НП(С)БО 7 «Основні засоби».

Надалі розглянемо трирівневу систему нормативно-правових актів, які регулюють (рекомендують) порядок обліку запасів в цілому, та виробничих запасів зокрема (рис. Б2).

Аналогічно обліковим аспектам основних засобів в системі нормативного забезпечення бухгалтерського обліку запасів затверджено НП(С)БО 9 «Запаси» [59] (структура наведена на рис. Б3) на зразок МСБО 2 «Запаси» (табл. Б2) та

Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів [37].

Дані табл. Б2 показують, що наведений у НП(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» методичний підхід в цілому до бухгалтерського обліку виробничих запасів за міжнародними та вітчизняними стандартами майже уніфікований. Однією із суттєвих відмінностей між стандартами є обмеження сфери їх застосування, а саме НП(С)БО є обов'язкові, а МСБО – рекомендаційні.

Більш детальний аналіз нормативно-правового облікового-звітнього регулювання матеріально-технічної бази підприємства наведено в табл. Б3.

Матеріально-технічна база, як об'єкт управління, обліку та аналізу викликала та викликає інтерес у вчених-дослідників. Огляд спеціальної літератури щодо об'єкту дослідження випускної кваліфікаційної роботи наведено у табл. Б4.

Надалі висвітлимо основні об'єкти дослідження вчених, які пов'язані з обліково-аналітичним забезпеченням управління матеріально-технічною базою в цілому та в розрізі її складових елементів.

Огляд та напрям досліджень науковців, що стосуються удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємства, наведено в табл. Б4-Б6.

Проведений аналіз (табл. Б4-Б) показав, що перспективними напрямками досліджень є комплексний облік та аналіз матеріально-технічної бази підприємств з врахуванням її галузевих особливостей. Крім цього основними напрямами досліджень, зокрема вітчизняних науковців є:

- порівняльний аналіз вітчизняних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку матеріально-технічної бази, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби», НП(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 2 «Запаси»;
- удосконалення управлінського обліку, зокрема створення первинної та звітної документації;
- удосконаленню системного обліково-аналітичного забезпеченню управління матеріально-технічною базою підприємства з врахуванням галузевих та інших особливостей функціонування окремих суб'єктів господарювання.

Висновки за розділом 1

В результаті висвітлення теоретико-методичних аспектів обліку та аналізу матеріально-технічної бази, а також огляду нормативної бази та спеціальної літератури, можна зробити наступні висновки:

1. Матеріально-технічна база підприємства – це сукупності таких елементів як засоби праці, предмети праці та технологія, що використовується, яка забезпечує взаємодію предметів та засобів праці. Таким чином, до матеріально-технічної бази входять не лише основні засоби, але й матеріальні ресурси підприємства.
2. В Україні відбувається подальша гармонізація між обліковим та податковим законодавством, що регулюють методи та мінімально допустимі строки нарахування амортизації. Все це частково спрощує заповнення Податкової декларації з податку на прибуток, а саме в розрізі податкових різниць що виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів.
3. Починаючи з 23.05.2020 р. в Україні збільшений податковий вартісний критерій віднесення об'єктів обліку до основних засобів з 6000 до 20000 грн. Крім цього збільшено з 20 до 40 млн. грн. обсяг річного доходу, при якому об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на усі визначені Податковим кодексом України різниці.
4. Перспективними напрямками подальших досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених є облік та аналіз матеріально-технічної бази підприємств, як комплексної динамічної системи з врахуванням її галузевих особливостей.
5. Спеціальна література, що стосується планування, управління та аналізу у більшості випадків призначення категоріям «матеріально-технічна база», «технічний розвиток», та «капітальні інвестиції». В дослідженнях, що стосуються облікових аспектів, переважно висвітлюються витрати на придбання основних засобів, їх капітальний та поточний ремонт.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА СИСТЕМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Організаційно-облікові засади інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємства

Організація управлінської діяльності щодо формування, відтворення та використання матеріально-технічної бази підприємства базується на чіткій уяві про структуру керованої підсистеми, взаємодії її складових частин і зв'язку із зовнішнім середовищем функціонування. Управління, за своєю сутністю, є інформаційним процесом і передбачає наявність замкнутого інформаційного контуру, що формується у системі прямих та зворотних зв'язків, які існують між підсистемою управління та управляючою [78, с. 309].

Отже, розглянемо спочатку структуру керованої системи, а саме Товариства з додатковою відповідальністю "Чернівецький хімічний завод", історія якого розпочата ще у минулому столітті, а саме у 1924 р.

Юридична адреса ТДВ "Чернівецький хімзавод" Україна, 58025, м. Чернівці, вул. Ярослава Мудрого, 35 [83].

Організаційна структура управління, види економічної діяльності, асортимент продукції, а також аналіз зовнішнього бізнес-середовища підприємства наведено на рис. В1-В3.

В Статуті майже кожного підприємства зазначено, що метою його створення є отримання прибутку, який формується як різниця між доходами та витратами, включаючи податок на прибуток.

Аналіз фінансових результатів діяльності ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. наведено в табл. В1.

Динаміка фінансових результатів (табл. В1) показала неоднозначність змін у ефективності фінансового-господарської діяльності ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2020-2022 рр. З одного боку у 2021 р. в порівнянні з 2022 р. відбулося зниження загальної прибутковості підприємства на 2835 тис. грн. або

на 21.5 %, а з іншого чистий фінансовий результат у 2022 р. порівняно з попереднім періодом зріс на 4616 тис. грн. або на 44.6 %. Загальна ж прибутковість починаючи з 2020 р. і закінчуючи 2022 р. зросла на 1781 тис. грн. або на 13.5 %.

Важливого значення в умовах жорсткої конкуренції ТДВ "Чернівецький хімзагод" набуває оцінка як власного фінансового стану, так і контрагентів й конкурентів (табл. В2-В3).

Вертикальна оцінка капіталу (табл. В2) та коефіцієнтів фінансової стійкості (табл. В3) показала, що підприємство в значній мірі є незалежним від зовнішніх та внутрішніх фінансових зобов'язань, оскільки частка власних фінансових ресурсів у валюті балансу становить 93.3, 93.2, 92 та 91.8 % відповідно на кінець періодів, що досліджуються.

На фінансовий стан підприємства в цілому, а також на оновлення його матеріально-технічної бази зокрема, суттєвого впливу завдає дивідендна політика, а також отримання й витрачання коштів (табл. В4-В5).

Оцінюючи дані табл. В4 констатуємо факт, що підприємство із року і рік дотримується політики щодо реінвестування більшої частини отриманого чистого прибутку. Так, частка капіталізації чистого фінансового результату склала 73.8, 60.1 та 79.3 %, що становить у грошовому виразі 9722, 6220 та 11868 тис. грн. відповідно у 2020-2022 рр.

Інша частина отриманого чистого прибутку протягом зазначених періодів, а саме 26.2, 39.9 та 20.7 % була спрямована на виплату доходів власникам.

Дані, які наведені в табл. В5 показали, що по досліджуваному підприємстві спостерігався додатні чистий рух грошових коштів в розмірі 5889 та 4623 тис. грн. у 2020 та 2022 рр.

Що стосується 2021 р., то наявність від'ємного чистого руху грошових коштів у розмірі 601 тис. грн. обумовлена насамперед від'ємними значеннями чистих грошових потоків від інвестиційної (витрачання на оновлення матеріально-технічної бази – здійснення капітальних інвестицій) та фінансової

діяльності (виплата відсотків за користування короткостроковими кредитами банків та виплата доходів власникам (табл. В4) в обсягах 1406 та 4382 тис. грн. відповідно.

Проте, що стосується операційної діяльності, то розмір чистого додатного грошового потоку по ній становив 12070, 5187 та 9005 тис. грн. відповідно у 2020-2022 рр.

Бухгалтерський облік, як складова інформаційної системи управління підприємством в цілому та матеріально-технічною базою зокрема, покликаний вирішити такі завдання (рис. Г1).

Організація бухгалтерського обліку – це система впорядкованих дій зі створення системи бухгалтерського обліку, що включає складання облікових регістрів і первинних носіїв облікової інформації, облікову політику підприємства, організацію облікового процесу [26, с. 6].

Сукупність правових аспектів організації бухгалтерського обліку на підприємстві наведено на рис. Г2-Г3.

На ТДВ "Чернівецький хімзавод" створено відділ обліку, фінансів та статистики (рис. В1) на чолі з головним бухгалтером. Загальний штат відділу – сім бухгалтерів та головний бухгалтер. При цьому облік виробничих запасів здійснює бухгалтер з обліку матеріальних цінностей, а основних засобів, їх руху, зносу та капітального ремонту – заступник головного бухгалтера.

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [68].

Сукупність складових елементів облікової політики, що стосуються обліку основних засобів і виробничих запасів, які наведено до Методичних рекомендацій [41] та Наказу «Про облікову політику» по ТДВ "Чернівецький хімзавод" відображено у табл. Г1 та дод. Д1 відповідно.

Аналіз даних табл. Г1 та дод. Д1 показав, що не всі елементи, які стосуються обліку матеріально-технічної бази підприємства розкрито у Наказі «Про облікову політику». Зокрема не зазначено: метод амортизації основних

засобів, малоцінних необоротних матеріальних активів; порядок розподілу транспортно-заготівельних витрат тощо.

Облік на підприємстві ведеться за автоматизованою формою з використанням програмного продукту «Акцент» версії 7.0. При цьому облік наявності, руху та нарахування зносу (амортизації) основних засобів здійснюється у журналі-ордері № 4 (рис. 2.2), а облік виробничих запасів у журналах-ордерах № 3 (облік одержаних виробничих запасів) (рис. 2.1) та № 5 (облік витрачання, вибуття виробничих запасів) (дод. Д3).

Журнал-ордер №3 - Акцент 7.0
Файл Правка Вид Сервіс Окно Справка

Журнал-ордер №3
За Август 2020 г.

Дебет счетов	С кредита счетов														Итого дебет
	351	362	372	377	631	6311	6411	6412	6416	6425	6426	643	644	655	
Итого	2 908 330.48	3 567 081.25	21 969.07	33 061.46	3 692 218.33	364 787.21	708 945.75	93 775.46	284 633.83	9 880.82	23 764.99	697 527.24	591 456.11	132 437.59	13 129 869.59
152					361 374.27					9 688.00					371 062.27
2010					1 843 494.72										1 843 494.72
2011					435 638.04										435 638.04
2012					2 232.44										2 232.44
2013			4 140.45		125 457.84										129 741.20
2016					157.91										673.34
2031					90 692.00										90 692.00
204					191 221.70										191 221.70
231						249 141.52									249 141.52
281					2 521.45										2 521.45
301	145 443.36														145 443.36
3114	68 143.60														68 143.60
3117	139 200.00														139 200.00
3118	2 541 975.70														2 541 975.70
3124/1		325 626.96													325 626.96
3126/1		164 716.36													164 716.36
3129/1		3 056 737.93													3 056 737.93
377				36.00											36.00
3771									1 620.00						1 620.00
631									40.09						40.09
6411	1 782.00														1 782.00
6425															
643							708 945.75								708 945.75
644			614.24		588 938.17	60 797.87									649 736.28
661				16 570.46											16 570.46
685			1 440.00												1 440.00
701									281 839.74						281 839.74
702									1 134.00						1 134.00
7022											23 535.49				23 535.49
703											94.50				94.50
713												477 282.85			477 282.85
91												100.94			100.94
92			7 478.00		43 910.28	20 437.02						192 022.01			164 340.21
93			122.92		6 044.50	16 029.94						21.00			16 117.36
931			7 200.00		495.00							27 620.24			28 115.24
949													280.20		280.20
9491	11 787.00		973.46		16 455.00	0.01								-0.01	13 215.46
Итого	2 908 330.48	3 567 081.25	21 969.07	33 061.46	3 692 218.33	364 787.21	708 945.75	93 775.46	284 633.83	9 880.82	23 764.99	697 527.24	591 456.11	132 437.59	13 129 869.59

Рис. 2.1. Діалогове вікно формування (перегляду) Журналу-ордеру № 3 в системі використання програмного продукту «Акцент» версія 7.0

Журнал-ордер №4 - Акцент 7.0
Файл Правка Вид Сервіс Окно Справка

Журнал-ордер №4
За Август 2020 г.

Дебет счетов	С кредита счетов					Итого дебет	
	106	131	132	133	152		
Итого	918.00	81 386.20	3 372.72	1 336.36	416 062.27	3 372.72	506 448.27
104					45 000.00		45 000.00
105					371 062.27		371 062.27
106	918.00						918.00
112						3 372.72	3 372.72
131		914.12					914.12
91		44 800.79					44 800.79
92		28 689.58	3 372.72	603.86			32 666.16
93		5 811.10		674.17			6 485.27
931		320.30		58.33			378.63
949		53.06					53.06
9491		797.25					797.25

Рис. 2.2. Діалогове вікно формування (перегляду) Журналу-ордеру № 4 в системі використання програмного продукту «Акцент» версія 7.0

Бухгалтерський облік, як система впорядкування інформації, ґрунтується на застосуванні безперервного документування, тобто відображення всіх господарських операцій, які здійснює підприємство. Облікова інформація відображається в документах, облікових регістрах, формах звітності. Основним видом носіїв облікової інформації на етапі первинного обліку є документ. Підприємство може самостійно обирати первинні документи, які забезпечують відображення операцій, на основі типових документів (табл. Г3-Г4).

На ТДВ "Чернівецький хімзавод" бухгалтерський облік матеріально-технічної бази ведеться із застосуванням типових форм первинного обліку, затверджених наказами Міністерства статистики України від 29.12.1995 р. № 352 [72] та від 21.06.1996 р. № 193 [71], що також не зазначено у Наказі «Про облікову політику». Слід зазначити, що значна кількість первинної документації щодо обліку матеріально-технічної бази на ТДВ "Чернівецький хімзавод" заповнюється у системі використання програми "Акцент" версії 7.0.

2.2. Облік основних засобів на виробничих підприємствах

Питання обліку наявності, руху, використання, зносу (амортизації), ремонту основних засобів, в Україні є надзвичайно актуальним та викликає значний практичний інтерес. Насамперед це пов'язане з постійною зміною податкового законодавства, а також недостатності (відсутності) власних фінансових ресурсів в системі здійснення капітального інвестування.

Виходячи з цього, актуалізується питання щодо удосконалення обліково-звітного забезпечення управління основними засобами, особливо тих, які безпосередньо приймають участь у процесі виробництва продукції.

Оскільки у п. 1.2 проведений порівняльний аналіз основних положень, які містяться у НП(С)БО 7 та МСБО 16 «Основні засоби» (табл. Б1), то перейдемо безпосередньо до висвітлення обліку основних засобів на підприємстві.

Сукупність господарських операцій, які повинні бути відображені в системі обліку та звітності, що пов'язані з життєвим циклом об'єктів основних засобів промислового підприємства наведено на рис. Г4.

Управління будь-яким процесом на підприємстві пов'язане з поняттям «ефективність», адже досягнення ефекту стає основним завданням управлінського персоналу, вирішення якого дасть можливість підвищити та забезпечити стабільність отримання позитивних фінансових результатів господарюючого суб'єкта. Для прийняття стратегічних рішень і практичної реалізації концепції організаційно-економічного механізму управління основними засобами на підприємстві має бути побудована виважена амортизаційна політика, яка б поєднувала в собі інформаційні можливості фінансового обліку та норм податкового законодавства [81, с. 89].

Амортизаційна політика є невід'ємним складником облікової політики і містить сукупність способів управління, порядок нарахування, відображення в обліку й використання амортизаційних відрахувань. Під час створення концепції амортизаційної політики в частині основних засобів підприємству доцільно виділяти такі елементи, які дадуть змогу впорядкувати обліковий процес та надати бухгалтерському обліку планомірності, цілеспрямованості та забезпечити його ефективність.

Особливості організації та методичні засади формування інформації про елементи амортизаційної політики (у частині облікового аспекту) регламентуються НП(С)БО 7 «Основні засоби» [58] та нормами Податкового кодексу України [55]. До таких елементів належать: вартісний критерій визнання основних засобів; установлення термінів корисного використання; визначення вартості, яка амортизується; метод нарахування амортизації; зміна первісної вартості; перегляд методу амортизації та терміну експлуатації.

Серед визначального критерію визнання об'єкта основним засобом та активом є можливість достовірної оцінки об'єкту, тобто визначення його вартості. При цьому важливе значення для прийняття управлінських рішень має можливість оцінки вартості основних засобів на поточний момент з метою

зіставлення вартості на поточний момент або справедливої вартості об'єкту з вартістю об'єкту, яка відображена в обліку тобто первісна вартість. Це дає можливість коректувати вартість об'єктів на індекс інфляції (здійснювати індексацію). У табл. Г4 наведено види вартостей основних засобів [58].

Спосіб надходження об'єкту на підприємство визначає порядок відображення даних операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Відповідно до Інструкції №291 [23] для обліку необоротних активів передбачено рахунки 10 "Основні засоби", 11 "Інші необоротні матеріальні активи" за дебетом яких відображається надходження придбаних, створених, безоплатно отриманих відповідно, основних засобів чи інших необоротних матеріальних активів, на баланс організації (підприємства) (табл. Г5).

По дебету цих рахунків відображення відбувається у момент передачі об'єктів в експлуатацію, а до цього моменту основні засоби обліковуються на субрахунках рахунку 15 "Капітальні інвестиції", який передбачено Планом рахунків для обліку витрат на придбання, створення матеріальних та нематеріальних активів (табл. Г5).

Система рахунків, які використовуються для обліку основних засобів, капітальних інвестицій та нарахування зносу (амортизації) на ТДВ "Чернівецький хімзавод" в дод. Д2.

В процесі використання об'єктів основних засобів, економічні вигоди втілені в них споживаються підприємством. Це споживання зменшує балансову вартість основних засобів, що відображається шляхом нарахування амортизації.

У відповідності до НП(С)БО 7 "Основні засоби" амортизація визначається, як система розподілу вартості, яка амортизується (табл. Г4), основних засобів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [58]. Методи нарахування амортизації основних засобів у відповідності до НП(С)БО 7 «Основні засоби» наведено в табл. Г6.

Дані табл. Г6 показують, що оновленими нормами ПКУ, у 2020 р. було зменшення мінімальних строків експлуатації окремих об'єктів основних засобів, а саме груп: 4 «Машини і обладнання» та 5 «Транспортні засоби» з

п'яти до двох років; 3 «Передавальні пристрої» та 9 «Інші основні засоби» з десяти та дванадцяти років відповідно до п'яти років.

Щоправда, прискорено амортизувати можна лише нові основні засоби (тобто ті, що не були у використанні), які платник уводить в експлуатацію з 01.01.2020 р. до 31.12.2030 р. для використання у власній господарській діяльності. До того ж такі основні засоби не можуть продаватися або надаватися в оренду іншим особам, але це не стосується платників податків, основним видом діяльності яких є послуги з надання в оренду майна.

У випадку дострокового продажу таких основних засобів або їх негоспвикористання на платника очікують коригування фінансового результату, мета яких – зменшити суму раніше визнаної прискореної податкової амортизації до звичайного рівня амортизації, розрахованої з використанням основних мінімальних допустимих строків із пп. 138.3.3 ПКУ [88].

Амортизація не нараховується за період невикористання (експлуатації) основних засобів у господарській діяльності у зв'язку з їх консервацією.

Не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел:

- вартість гудвілу;
- витрати на придбання/самостійне виготовлення невикористаних основних засобів, невикористаних нематеріальних активів;
- на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невикористаних основних засобів, невикористаних нематеріальних активів [55].

Підприємство, на балансі якого є об'єкти основних засобів, здійснює витрати на підтримання їх у робочому стані, ремонт або поліпшення. Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані (проведення технічного огляду, нагляду, обслуговування, ремонту тощо) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат [58].

На практиці розрізняють такі види робіт, спрямованих на підтримку і

відновлення працездатності об'єктів основних засобів, а також на поліпшення їх технічних характеристик: технічне обслуговування, поточний ремонт, капітальний ремонт і поліпшення (добудова, дообладнання, реконструкція, модернізація, модифікація тощо).

Відразу скажемо, що чітких та універсальних визначень цих понять у чинному законодавстві немає. Допомогти у цьому питанні можуть нормативні документи, які регламентують проведення цих робіт в окремих сферах, а також роз'яснення міністерств і відомств. Наприклад, у сфері нерухомості це:

- Правила, затверджені наказом Держкомітету з питань ЖКГ від 17.05.2005 р. № 76 [65];
- Перелік, затверджений наказом Держкомітету з питань ЖКГ від 10.08.2004 р. № 150 [66];
- ДБН В.3.2-2-2009 «Житлові будинки. Реконструкція і капітальний ремонт», затверджені наказом Мінрегіонбуду від 22.07.2009 р. № 295 [13];
- лист Мінрегіонбуду від 15.07.2009 р. № 9/9-1056;
- лист Держкомітету з будівництва та архітектури від 30.04.2003 р. № 7/7-401.

Усі вищезазначені документи стосуються утримання житлових будинків і прибудинкових територій, але ними можна скористатися для класифікації ремонтних робіт за будь-якою нерухомістю.

А в Положенні, затвердженому наказом Мінтрансу від 30.03.1998 р. № 102 [57], дуже детально розписано порядок проведення та обсяг операцій з ремонту автотранспортних засобів.

Узагальнюючи положення всіх окреслених нормативно-правових актів можна представити такі визначення:

- техобслуговування – роботи, спрямовані на підтримку працездатності об'єкта основних засобів (наприклад, заміна мастила в автомобілі);
- поточний ремонт – роботи, спрямовані на забезпечення і відновлення працездатності об'єкта основних засобів шляхом усунення дрібних пошкоджень і несправностей, заміни та/або оновлення окремих частин об'єкта;
- капітальний ремонт – роботи, спрямовані на повне відновлення ресурсів і

характеристик об'єкта шляхом заміни або оновлення його основних частин. У процесі заміни нові частини об'єкта основних засобів можуть бути довговічнішими й економічнішими, ніж старі. У цьому випадку капітальний ремонт приведе до збільшення майбутніх економічних вигід від використання об'єкта основних засобів, а отже, такий ремонт слід уважати поліпшенням і відповідним чином відображати в бухгалтерському обліку;

- поліпшення – це роботи з модернізації, модифікації, добудови, дообладнання, реконструкції тощо подібно об'єкту основних засобів, які приводять до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта (у т.ч. збільшення строку його корисної експлуатації) (п. 14 НП(С)БО 7 [58]).

Як визначити, до якого виду належать роботи, що виконуються підприємством? Із цією метою доцільно:

- вивчити технічну документацію на об'єкт основних засобів;
- якщо роботи пов'язані з об'єктами нерухомості або автомобілями – ознайомитися з Переліком № 150 [66] або з Положенням № 102 [57] відповідно (у цих документах міститься примірний перелік робіт кожного виду, їх положення ви можете використовувати для відстоювання своєї позиції щодо відображення того або іншого виду ремонтних витрат в обліку);
- залучити до визначення виду робіт фахівців, які мають відповідну кваліфікацію (бажано сформувати з них комісію).

Для цілей бухгалтерського обліку необхідно розподілити види робіт на дві групи:

- спрямовані на поліпшення техніко-економічних характеристик об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція), що приведе в майбутньому до збільшення економічних вигід від його використання (поліпшення);
- здійснювані для підтримки об'єкта у придатному для використання стані та можливості отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання (це техобслуговування і ремонти).

Рішення про те, до якої з двох категорій віднести роботи, приймає керівник підприємства – з огляду на аналіз ситуації та істотність таких витрат (п. 29 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів № 561 [38]). Таке рішення потрібно зафіксувати в розпорядчому документі (наказі) про проведення робіт з ремонту або поліпшення.

Саме амортизація та витрати на поліпшення (ремонт) основних засобів є об'єктом податкових різниць, на які корегується фінансовий результат до оподаткування (рис. 2.3).

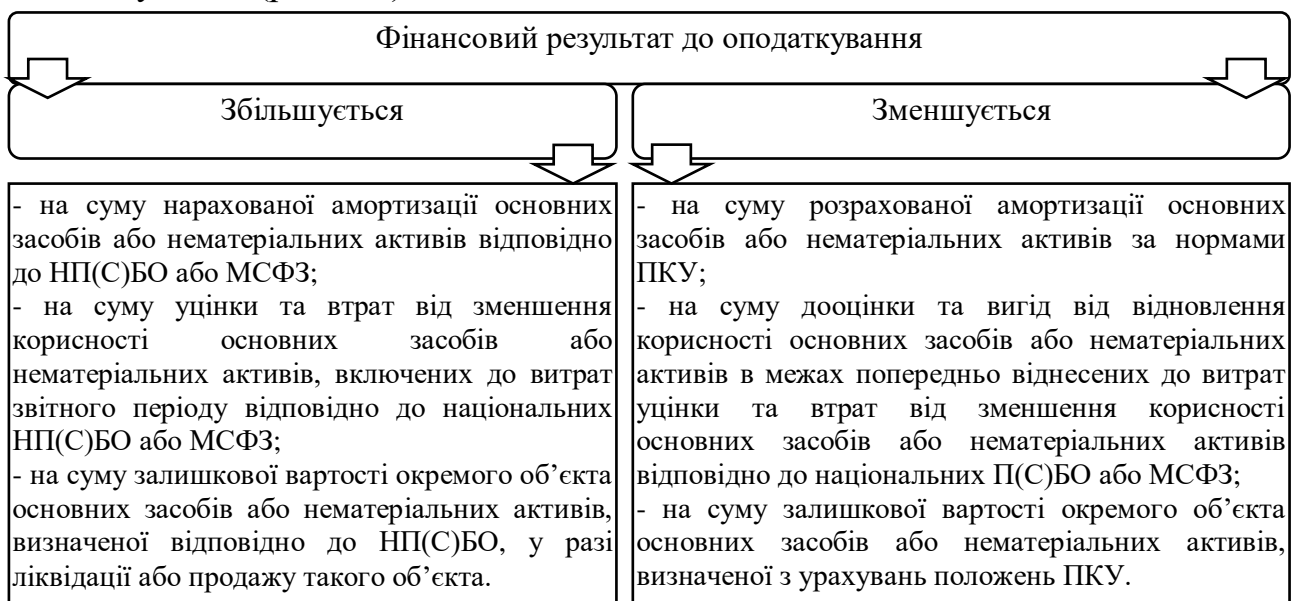

Рис. 2.3. Перелік податкових різниць, які виникають під час нарахування амортизації необоротних активів [55]

Сукупність господарських операцій, пов'язаних з оприбуткуванням, руху та амортизації основних засобів наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Кореспонденція рахунків операцій, пов'язаних з обліком наявності, рухом та амортизацією основних засобів по ТДВ "Чернівецький хімзавод"

№ з/п	Зміст господарської операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує ТДВ "Чернівецький хімзавод"		Кореспонденція рахунків згідно запропонованого робочого плану рахунків	
		3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Придбано об'єкт основних засобів	15	63	152	631	152	631
2	Відображено в обліку витрати на транспортування придбаних об'єктів основних засобів	15	68	152	685	152	685

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
3	Відображено в обліку витрати на капітальний ремонт, здійснюваний власними силами	15	20, 66	152	201-209, 661	156	201-209, 661
4	Введено в експлуатацію об'єкти основних засобів						
4.1	Будинки та споруди	10	15	103	152	103	152
4.2	Машини та обладнання	10	15	104	152	104	152
4.3	Транспортні засоби	10	15	105	152	105	152
4.4	Інструменти, прилади та інвентар	10	15	106	152	106	152
4.5	Інші основні засоби	10	15	109	152	109	152
5	Відображено в обліку дохід від реалізації основних засобів	31, 37	71	311, 377	712	311, 377	712
6	Відображено в обліку собівартість реалізованих необоротних активів та груп вибуття, утриманих для перепродажу	94	28	943	286	943	286
7	Списано знос основних засобів, які реалізовано	13	10	131	103-106, 109	131	103-106, 109
8	Списано на фінансовий результат дохід від реалізації основних засобів	71	79	712	793	712	792
9	Списано на фінансовий результат собівартість реалізованих необоротних активів та груп вибуття, утриманих для перепродажу	79	94	793	943	793	943
10	Відображено в обліку зменшення корисної вартості основних засобів	97	10	976	103-106, 109	976	103-106, 109

Дані табл. 2.1 показують, що для обліку основних засобів застосує типову кореспонденцію рахунків. Для узагальнення інформації про наявність та рух основних засобів, їх знос використовуються журнал-ордер 3 (оприбуткування основних засобів), журнал-ордер № 4 (введення в експлуатацію та нарахування зносу основних засобів) та журнал-ордер № 5 (для відображення віднесення амортизаційних витрат на відповідні об'єкти) (дод. Д3).

Відображення інформації щодо основних засобів наводиться у фінансовій звітності – Балансі (звіті про фінансовий стан) (дод. Д4, Д8 та Д12) у Примітках до річної фінансової звітності (розділи: 2 «Основні засоби», 3 «Капітальні інвестиції», 13 «Використання амортизаційних відрахувань») (дод. Д7, Д11 та Д15) тощо.

Крім цього, інформація щодо доходів від продажу основних засобів (без ПДВ), утримуваних для продажу наводиться у статистичні формі № 1- підприємство «Структурне обстеження підприємства» (дод. Д16, Д18, Д20).

2.3. Облік виробничих запасів підприємства

Ефективність управління виробничими запасами має велике значення, особливо на підприємствах, де зосереджуються великі потоки матеріальних цінностей. Здійснення діяльності в умовах ринкових відносин потребує розробки і впровадження нововведень з організації обліку виробничих запасів підприємств і організацій. Це зумовлює необхідність реалізації пропозицій щодо поліпшення організації обліку виробничих запасів на промислових підприємствах з метою досягнення найбільш ефективних результатів діяльності [79, с. 517].

Основою побудови обліку виробничих запасів є їх планово-облікова класифікація, оцінка, документальне оформлення наявності та руху, система рахунків та звітність.

В системі управління матеріально-технічною базою побудова бухгалтерського обліку виробничих запасів здійснюється за кількісними та вартісними ознаками й за такими напрямками (рис. Г5).

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 9 «Запаси», структура якого наведена на рис. Б3, а порівняльний аналіз основних положень, які містяться у МСБО 2 «Запаси» та НП(С)БО 9 «Запаси» у табл. Б2.

Важливого значення в системі управління та організації обліку виступає класифікація виробничих запасів промислового підприємства (рис. Г6).

Переважну більшість виробничих запасів підприємства придбають у постачальників на підставі укладених договорів (контрактів, угод). На відвантажені матеріальні цінності постачальник виписує рахунок-фактуру та інші розрахунково-платіжні документи (у яких зазначається назва, номенклатурний номер, одиниця виміру, кількість, сорт, що відпускаються, ставка і сума ПДВ, загальна сума, що підлягає до оплати), а також податкову накладну. На виробничі запаси, що надійшли на підприємство без супровідних документів (невідфактуровані поставки), складають акт приймання (табл. Г3) [85, с. 253]. Сукупність основних постачальників виробничих запасів на ТДВ

"Чернівецький хімзавод" наведено на рис. В3.

Відповідно до вітчизняних НП(С)БО можливі два варіанти оцінювання надходжень виробничих запасів на підприємство (рис. 2.4).

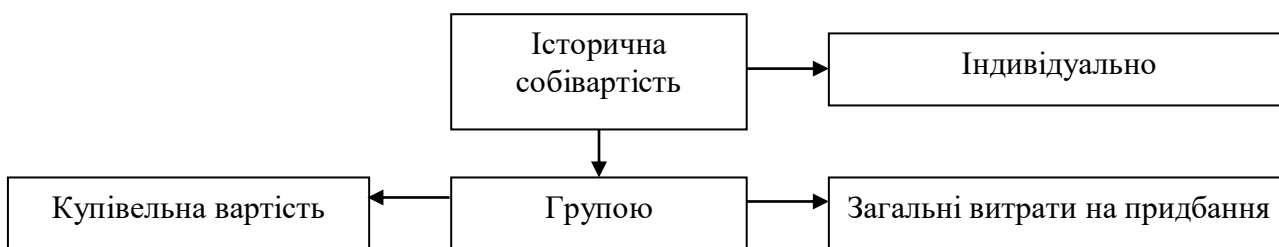

Рис. 2.4. Варіанти оцінювання собівартості виробничих запасів, що надходять на підприємство

Перший варіант – визначення ціни надходження методом калькуляції: всі витрати на придбання діляться на кількість оприбуткованого об'єкта виробничих запасів.

Другий варіант (найпоширеніший) – комбінований: поточний (щоденний) облік наявності та руху виробничих запасів ведуть за купівельними цінами з виокремленням транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) загального характеру, які у момент їх здійснення не можуть бути ідентифіковані з конкретною назвою запасу. У подальших облікових операціях ТЗВ на пропорційній основі додаються до суми витрачених (проданих тощо) виробничих запасів.

Отже, одним з видів витрат, що формують первісну вартість запасів, придбаних за плату, є транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ) – це один з елементів витрат, який включається до первісної вартості (собівартості) запасів, придбаних за плату [59].

Підприємство може обрати один з наступних способів включення транспортно-заготівельних витрат до вартості запасів:

- транспортно-заготівельні витрати відносити до вартості тих запасів, на транспортування яких вони були понесені;
- транспортно-заготівельні витрати відображати на окремому рахунку з подальшим їх розподілом між вартістю запасів.

Вибір того чи іншого способу обліку ТЗВ здійснюється в обліковій політиці підприємства й залежить від специфіки його діяльності [26, с. 162].

На ТДВ "Чернівецький хімзавод" для обліку ТЗВ у робочому плані рахунків виділено окремий рахунок 2016 «Транспортно-заготівельні витрати».

Суму ТЗВ щомісяця розподіляють між сумою залишку виробничих запасів на кінець звітної місяця і сумою запасів, що вибули (використані, реалізовані, безоплатно передані тощо) за звітний місяць. Сума транспортно-заготівельних витрат, яка належить до виробничих запасів, що вибули, визначається як добуток середнього відсотка ТЗВ і вартості запасів, що вибули. Середній відсоток ТЗВ витрат визначають окремо за кожною групою цінностей (наприклад, сировина, паливо, тара і тарні матеріали тощо). Середній відсоток ТЗВ розраховують відношенням суми ТЗВ на початок місяця і їх дебетового обороту за місяць до суми початкового сальдо та обороту за дебетом рахунків обліку матеріальних цінностей відповідної групи за обліковими цінами [20, с. 32].

У табл. Г7 наведено шляхи надходження виробничих запасів на підприємства, а також сукупність витрат, які формують їх первісну вартість.

Для організації безперебійного постачання, розміщення, зберігання та видачі матеріальних запасів у виробництво велику роль відіграє раціонально організоване складське господарство, тому що в діяльності підприємства або організації не завжди можна домогтися повного узгодження темпів поставок матеріальних ресурсів, темпів виробництва та збуту готової продукції. До числа основних функцій складського господарства належать:

- акумуляція матеріальних ресурсів в обсягах і номенклатурі, достатніх для безперервності процесу виробництва;
- належне зберігання та облік матеріалів;
- планомірне і безперебійне постачання цехів і дільниць виробничими запасами;
- підготовка матеріалів до їх безпосереднього споживання;
- здійснення комплексу операцій, пов'язаних з виконанням контролю, сортування виробничих запасів [79, с. 519].

Існує кілька методів обліку виробничих запасів на складах підприємства, які наведені на рис. 2.5.

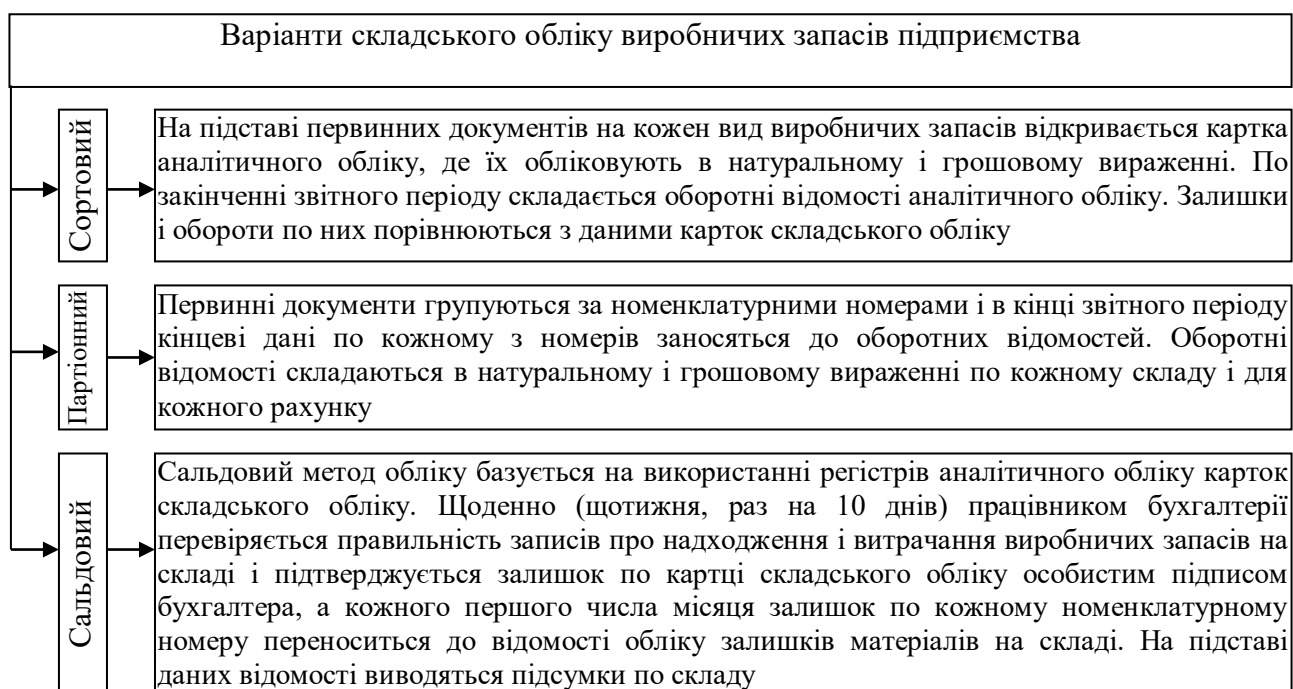

Рис. 2.5. Варіанти складського обліку виробничих запасів на підприємстві

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться на складах за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів згідно номенклатури-цінника. Аналітичні рахунки групуються за групами матеріалів, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами, за синтетичними рахунками бухгалтерського обліку і субрахунками. Дані по аналітичних рахунках узагальнюються в оборотно-сальдових відомостях. Використовують рахунки аналітичного обліку для контролю за зберіганням і рухом виробничих запасів, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації [79, с. 518].

При продажу, відпуску виробничих запасів у виробництво та іншому вибутті оцінка здійснюється за такими методами (рис. Г7). На ТДВ "Чернівецький хімзавод" при відпуску запасів у виробництво або іншому вибутті в системі оцінки виробничих запасів застосовують метод FIFO.

Сукупність первинних документів, у яких відображається інформація щодо вибуття виробничих запасів в цілому та на ТДВ "Чернівецький хімзавод" зокрема, наведено в табл. Г3.

Для синтетичного обліку виробничих запасів Планом рахунків [54] та

Інструкцією щодо його використання [23] передбачений рахунок 20 «Виробничі запаси», характеристика якого наведена в табл. Г5 та рис. Г8.

Система рахунків та субрахунків, які використовуються на ТДВ "Чернівецький хімзагод" наведено в табл. 2.2 та дод. Д2.

Таблиця 2.2

Система рахунків (субрахунків), які використовує ТДВ "Чернівецький хімзагод" для обліку виробничих запасів

Рахунок	Субрахунок першого порядку	Субрахунок другого порядку
20 «Виробничі запаси»	201 «Сировина й матеріали»	2010 «Сировина на складі»
		2011 «Сировина в підзвіті»
		2012 «Матеріали на складі»
		2013 «Матеріали в підзвіті»
		2016 «Транспортно-заготівельні витрати»
	203 «Паливо»	
	204 «Тара й тарні матеріали»	2041 «Тара в підзвіті»
	205 «Будівельні матеріали»	
	207 «Запасні частини»	2072 «Запасні частини в підзвіті»
	209 «Інші матеріали»	

Дані табл. 2.2 та дод. Д2 показують, що на ТДВ "Чернівецький хімзагод" у робочому плані рахунків передбачені рахунки другого порядку, які дозволяють контролювати витрачання виробничих запасів в розрізі матеріально-відповідальних осіб, тобто на рахунках фінансового обліку ведеться одночасно й управлінський облік.

Система рахунків, які кореспондують з рахунком 20 «Виробничі запаси» наведено в табл. Г8, а господарських операцій, пов'язаних з обліком надходження, наявності та використання виробничих запасів на ТДВ "Чернівецький хімзагод" наведена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків операцій, пов'язаних з обліком виробничих запасів на ТДВ "Чернівецький хімзагод"

№ з/п	Зміст господарської операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує ТДВ "Чернівецький хімзагод"		Кореспонденція рахунків згідно запропонованого робочого плану рахунків	
		3	4	5	6	7	8
1.	Оприбутковано сировину від постачальника	201	631	2010	631	2010	631-632
2.	Отримано матеріали від постачальника	201	631	2012	631	2012	631
3.	Оприбутковано матеріали в підзвіті	201	631	2013	631	2013	631
4.	Відображено транспортно-заготівельні витрати	201	631	2016	631	2016	631

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
5.	Відображено надходження палива від постачальника	203	631	203	631	203	631
6.	Отримано тару від постачальника	204	631	204	631	204	631
7.	Оприбутковано запасні частини від постачальника	207	631	207	631	207	631
8.	Оприбутковано МШП від постачальника	22	631	22	631	22	631
9.	Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	6411	631	6411	631
10.	Зареєстровано податкову накладну щодо одержаним матеріальних цінностей	641	644	6411	644	6411	644
11.	Оприбутковано матеріали в підзвіт від підзвітної особи	201	372	2012 2013	372	2012 2013	372
12.	Відображено транспортно-заготівельні витрати від підзвітної особи	201	372	2016	372	2016	372
13.	Придбано запасні частини підзвітною особою	207	372	207	372	207	372
14.	Придбано МШП підзвітною особою	22	372	22	372	22	372
15.	Оприбутковано товари від іноземного постачальника	28	631	281	631	281	631
16.	Передано матеріали в підзвіт	-	-	2013	2012	2013	2012
17.	Передано сировину на виробництво	23	201	231	2011	231	2011
18.	Використано матеріали на загальновиробничі потреби	91	201	91	2013	91	2013
19.	Використано матеріали на адміністративні потреби	92	201	92	2012	92	2012
20.	Використано матеріали для потреб збуту	93	201	93	2012	93	2012
21.	Реалізовано матеріали	943	201	943	2012	943	2012
22.	Використано запаси на інші потреби	949	201	949	2013	949	2013

Дані табл. 2.3 показують, що на ТДВ "Чернівецький хімзавод" використовується типова кореспонденція щодо обліку виробничих запасів. Облік придбаних виробничих запасів ведеться у журналі-ордері № 3, а використання (вибуття) у журналі-ордері № 5 (дод. Д3).

Виробничі запаси у фінансовій звітності відображаються у: Балансі (звіті про фінансовий стан) ф. № 1 (рядок 1101) (дод. Д4, Д8, Д 12) та у Примітках до річної фінансової звітності у розділі VIII "Запаси", а саме рядки: 800 "Сировина і матеріали", 810 "Купівельні матеріали та комплектуючі вироби", 820 "Паливо", 830 "Тара та тарні матеріали", 840 "Будівельні матеріали", 850 "Запасні частини", 860 "Матеріали сільськогосподарського призначення", 880 "Малоцінні та швидкозношувані предмети" (дод. Д7, Д11, Д15).

Інформації про виробничі запаси міститься також у розділі 7 «Виробничі запаси» статистичної звітності, а саме за формою № 1-підприємство «Структурне обстеження підприємства» (дод. Д16, Д18 та Д20).

Висновки за розділом 2

В результаті дослідження організаційно-методологічних аспектів обліку матеріально-технічної бази на промислових підприємствах в цілому та на ТДВ "Чернівецький хімзавод" можна зробити наступні висновки:

1. Підприємство функціонує у лакофарбовій промисловості, а його продукція реалізується як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках. При цьому основними видами діяльності за КВЕД-2010 є «Виробництво фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик» та «Виробництво інших машин і устаткування загального призначення».
2. По ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом досліджуваних періодів відбувалося постійне зростання прибутковості діяльності, чистого руху грошових коштів, зміцнення фінансового стану тощо.
3. На підприємстві: створено відділ обліку, фінансів та статистики на чолі з головним бухгалтером; розроблено Наказ «Про облікову політику», Робочий план рахунків тощо; бухгалтерський облік ведеться за автоматизованою формою з використанням програмного продукту «Акцент» версії 7.0.
4. Для обліку матеріально-технічної бази використовуються типові форми первинних документів. При цьому: нарахування амортизації основних засобів відбувається за прямолінійним методом; метод вибуття виробничих запасів – FIFO; облік транспортно-заготівельних витрат ведеться на окремому субрахунку 2016 «Транспортно-заготівельні витрати».
5. Характерною особливістю витрачання виробничих запасів на підприємстві виступає застосування для обліку сировини, матеріалів та МШП субрахунків другого порядку в розрізі підзвітної особи. Зокрема відкрито субрахунки до рахунку 201 «Сировина і матеріали» 2010 «Сировина складі» та 2011 «Сировина в підзвіті», що значно підвищує можливості контролю за оприбуткуванням та витрачанням виробничих запасів.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЮ БАЗОЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Економічний аналіз матеріально-технічної бази підприємства

Важливим елементом методики економічного аналізу виступає організаційно інформаційна модель, основні складові елементи якої наведено в табл. Е1-3 та рис. Е1-Е4.

На першому етапі в системі оцінки матеріально-технічної бази проведемо аналіз складу, структури та динаміки активів ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. табл. Ж1

Дані табл. Ж1 показують, що протягом 2020-2022 рр. по ТДВ "Чернівецький хімзавод" відбувалося постійне зростання вартості економічного потенціалу. Протягом 2022 р. збільшення вартості господарських засобів на 23.4 % або на 13566 тис. грн., відбулося за рахунок додатного приросту вартості:

- необоротних активів на 12.7 % або на 1434 тис. грн., у т.ч. основних засобів на 40.9 % 3614 тис. грн. При цьому обсяг незавершених капітальних інвестицій та залишкова вартість нематеріальних активів зменшилися відповідно на 91.3 та 25 % або на 2171 та 9 тис. грн.
- поточних активів на 25.9 % або на 12132 тис. грн. у т.ч. матеріальних оборотних активів в цілому та запасів зокрема на 68.5 та 85.3 % або на 9914 та 4810 тис. грн. відповідно.

Аналіз структури (табл. Ж1) показав, що частка таких складових матеріально-технічної бази ТДВ "Чернівецький хімзавод" як основні засоби та виробничі запаси в загальній вартості джерел господарських засобів становить 19.36, 17.85, 15.23, 17.39 та 13.33, 9.61, 9.72, 14.59 % відповідно по група на кінець періодів, що досліджуються.

Надалі перейдемо до аналізу складової частини матеріально-технічної

бази як основні засоби. На першому етапі проаналізуємо технічний стан як за допомогою абсолютних (вартісних), так відносних показників – коефіцієнтів (рис. 3.1, табл. 3.1 та табл. Ж2-Ж3)

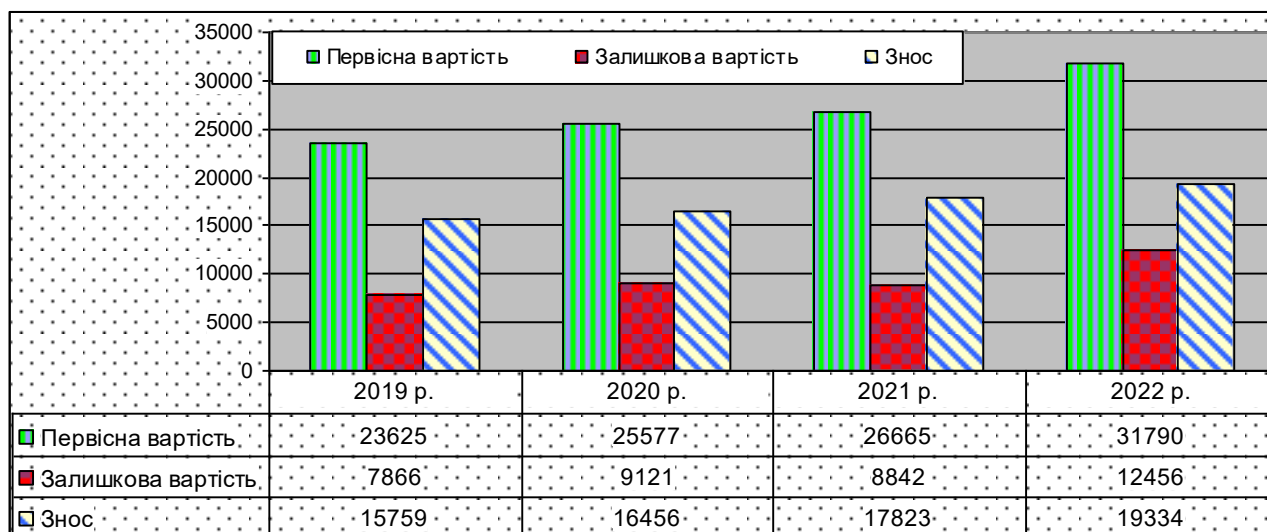

Рис. 3.1. Динаміка первісної, залишкової вартості та зносу основних засобів ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. (тис. грн.)

По ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом досліджуваних періодів (рис. 3.1 та табл. Ж2) спостерігається постійне збільшення первісної вартості основних засобів, а саме на 1952, 1088 та 5125 тис. грн. або на 8.3, 4.3 та 19.2 % відповідно у 2020-2022 р. Додатній приріст вартості основних засобів, зокрема у 2022 р. був викликаний в основному збільшенням вартості машин і обладнання, малоцінних необоротних матеріальних активів та інструментів (меблів, інвентарю) на 2193, 171 та 139 тис. грн. або на 33.1, 36 та 27.4 %. При цьому по підприємству відбулося зменшення первісної вартості транспортних засобів на 126 тис. грн. або на 1.7 %.

Що стосується залишкової вартості основних засобів (табл. Ж2) то по підприємству відбулося її збільшення у 2020 та 2022 рр. відповідно на 1255 та 2614 тис. грн. або на 16 та 40.9 % відповідно. І знову ж протягом 2022 р. спостерігається її зростання по всіх групах основних засобів, карім транспорту, залишкова вартість по якому зменшилася на 788 тис. грн. або на 26 %, що пояснюється передавання транспортних засобів у 2022 р. на потреби ЗСУ.

Аналіз структури первісної та залишкової вартості основних засобів

(табл. Ж2) показав, що найбільшу питому вагу у їх загальному обсязі займає групи «Будинки, споруди та передавальні пристрої» 48.25, 44.61, 43.03, 44.58 % та 59.87, 49.86, 50.45, 55.76 % відповідно на кінець 2019-2022 рр. Друге місце замає група «Транспортні засоби», частка якої у загальній залишковій вартості основних засобів становила 23.63, 35.94 та 31.15 % відповідно на кінець 2019-2021 рр., а на кінець 2022 р. – машини і обладнання (26.61 %).

Таблиця 3.1

**Коефіцієнтний аналіз технічного стану основних засобів
ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.**

№ з/п	Показники	На кінець року				Абсолютний приріст			
		2019	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2022/ 2019
1. Коефіцієнт зносу									
1.1	Будинки, споруди та передавальні пристрої	0,587	0,601	0,611	0,510	0,014	0,010	-0,101	-0,077
1.2	Машини та обладнання	0,773	0,787	0,766	0,624	0,014	-0,021	-0,142	-0,149
1.3	Транспортні засоби	0,687	0,553	0,636	0,736	-0,134	0,083	0,100	0,049
1.4	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	0,961	0,956	0,862	0,721	-0,005	-0,094	-0,141	-0,240
1.5	Інші основні засоби	0,250	0,375	0,375	0,123	0,125	0,000	-0,252	-0,127
1.6	Малоцінні необоротні матеріальні активи	1,000	1,000	1,000	1,000	-	-	-	-
1.7	Всього основних засобів	0,667	0,643	0,668	0,608	-0,024	0,025	-0,060	-0,059
2. Коефіцієнт придатності									
2.1	Будинки, споруди та передавальні пристрої	0,413	0,399	0,389	0,490	-0,014	-0,010	0,101	0,077
2.2	Машини та обладнання	0,227	0,213	0,234	0,376	-0,014	0,021	0,142	0,149
2.3	Транспортні засоби	0,313	0,447	0,364	0,264	0,134	-0,083	-0,100	-0,049
2.4	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	0,039	0,044	0,138	0,279	0,005	0,094	0,141	0,240
2.5	Інші основні засоби	0,750	0,625	0,625	0,877	-0,125	0,000	0,252	0,127
2.6	Малоцінні необоротні матеріальні активи	-	-	-	-	-	-	-	-
2.7	Всього основних засобів	0,333	0,357	0,332	0,392	0,024	-0,025	0,060	0,059

Коефіцієнтний аналіз технічного стану основних засобів (табл. 3.1) показав, що рівень їх придатності становив 33.3, 35.7, 33.2 та 39.2 % відповідно на кінець 2019-2022 рр., тобто протягом досліджуваних періодів спостерігається майже постійне (виключення 2021 р.) зростання їх зношеності. На 100 % зношені малоцінні необоротні активи, оскільки підприємство використовує метод 100 % списання їх вартості при відпуску в експлуатацію.

По основних засобах та нематеріальних активах для нарахування амортизації підприємство застосовує прямолінійний метод.

Значний рівень зносу спостерігається також по групам «Машини і обладнання» - 77.3, 78.7, 76.6, 62.4 % та «Інструменти, прилад, інвентар (меблі)» - 96.1, 95.6, 86.2, 72.1 % на кінець 2019-2022 рр.

В цілому ж загальний рівень зносу по основних засобів у досліджуваних періодах перевищує 60 %.

На зміну вартості основних засобів, крім нарахування зносу (залишкова вартість), впливає їх рух – надходження та вибуття.

Загальний та коефіцієнтний аналіз руху основних засобів по ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. наведено в табл. Ж3-Ж4 та табл. 3.2.

Дані табл. Ж3 показали, що по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2021-2022 рр. по підприємству спостерігалось зростання вартості основних засобів які надійшли та були введені в експлуатацію, а саме у розмірі 4052 тис. грн. (329.2 %). У 2021 р. в порівнянні з 2020 р. по підприємству відбулося зменшення введених в експлуатацію об'єктів основних засобів на суму 1244 тис. грн. або на 50.3 %.

Найбільше зростання вартості основних засобів, які надійшли на ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2021-2022 рр. спостерігається по групах «Будинки, споруди та передавальні пристрої» та «Машини і обладнання», а саме на 2585 та 1533 тис. грн. або на 2267.5 та 222.2 % відповідно.

Що стосується вартості основних засобів, які вибули з підприємства з різних причин (табл. Ж3), то вона склала 523, 143 та 158 тис. грн. відповідно у досліджуваних періодах, тобто у 2022 р. в порівнянні з 2020 р. відбулося її зменшення на 365 тис. грн. або на 69.8 %. Це відбулося за рахунок скорочення вибуття транспортних засобів на 365 тис. грн. або на 255.2 %, у той час як по групах «Машин і обладнання» та «Малоцінні необоротні матеріальні активи» відбулося незначне зростання обсягів вибуття, а саме на 26 та 2 тис. грн.

Розглядаючи структуру вибуття основних засобів по ТДВ "Чернівецький хімзавод", то найбільша питома вага, а саме груп «Транспортні засоби» - 99.04,

32.17 та 79.75 % відповідно у 2020-2022 рр., та «Будинки, споруди та передавальні пристрої» - 36.36 % у 2021 р.

Таблиця 3.2

Коефіцієнтний аналіз руху основних засобів по ТДВ "Чернівецький хімзагод" за 2020-2022 рр.

№ з/п	Показники	Роки			Абсолютний приріст		
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2022/2020
1.	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,097	0,048	0,198	-0,049	0,15	0,101
2.	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,022	0,006	0,006	-0,016	0,000	-0,016
3.	Коефіцієнт приросту основних засобів	0,076	0,043	0,192	-0,033	0,149	0,116

Коефіцієнтний аналіз (табл. 3.2 та Ж4) показав додатні значення коефіцієнту приросту основних засобів, який склав 0.076, 0.043 та 0.192 пунктів відповідно у 2020-2022 рр., що свідчить про перевищення вартості даної групи необоротних активів, які надійшли та введені в експлуатацію на ТДВ "Чернівецький хімзагод", над тими, що вибули. При цьому це спостерігається по всіх групах основних засобів. Природно, що найбільший приріст спостерігається по так званих «витратниках» - малоцінних необоротних матеріальних активах - 0.45, 0.176 та 0.36 відповідно у 2020-2022 рр.

На обсяг виробництва продукції впливає не лише забезпеченість основними засобами, особливо їх активної частини, але й ефективність використання.

Оцінка ефективності використання основних засобів по ТДВ "Чернівецький хімзагод" за 2020-2022 рр. наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Склад та динамка показників, які характеризують ефективність використання основних засобів за 2020-2022 рр.

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Роки			Абсолютний приріст			Темп приросту, %		
			2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2022/2020	2021/2020	2022/2021	2022/2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Обсяг реалізованої продукції, товарів	тис. грн.	64645	79086	71279	14441	-7807	6634	22,3	-9,9	10,3
2.	Середня первісна вартість основних засобів	тис. грн.	24601	26121	29228	1520	3107	4627	6,2	11,9	18,8

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2.1	Активної частини основних засобів	тис. грн.	5786	6294	7725	508	1431	1939	8,8	22,7	33,5
3.	Фондовіддача	Коефіцієнт	2,628	3,028	2,439	0,400	-0,589	-0,189	15,2	-19,5	-7,2
3.1	Фондовіддача активної частини основних засобів		11,173	12,565	9,228	1,392	-3,338	-1,945	12,5	-26,6	-17,4
4.	Фондомісткість		0,381	0,330	0,410	-0,051	0,080	0,029	-13,3	24,1	7,6

Проведений аналіз (табл. 3.3) показав, що по ТДВ "Чернівецький хімзагод" протягом 2020-2021 рр. відбулося підвищення ефективності використання основних засобів, що підтверджується зменшенням фондомісткості реалізованої продукції (товарів) на 5.1 % та зростанням фондовіддачі як активної, так і всієї частини основних засобів відповідно на 12.5 та 15.2 %.

Але зовсім інша ситуація у динаміці ефективності спостерігається протягом 2021-2022 рр., про що свідчить зменшення, зокрема фондовіддачі активної частини на 3.338 пункти або на 26.6 %, а також зростання показника фондомісткості на 24.1 %.

В системі пошуку резервів та з'ясування причин зниження ефективності використання основних проведемо факторний аналіз фондовіддачі активної частини основних засобів ТДВ "Чернівецький хімзагод" за 2021-2022 рр. використовуючи при цьому метод ланцюгових підстановок (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Факторний аналіз фондовіддачі активної частини основних засобів
ТДВ "Чернівецький хімзагод" за 2020-2022 рр.**

№ з/п	Показники	Роки		Скоригований показник	Абсолютний приріст (+,-)		
		2021	2022		Всього	У т.ч. за рахунок зміни	
						Вартості реалізованої продукції	Середньої вартості активної частини основних засобів
1.	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	79086	71279	71279	-7807	X	X
2.	Середня первісна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	6294	7725	6294	1431	X	X
3.	Фондовіддача активної частини основних засобів	12,565	9,228	11,325	-3,337	-1,240	-2,097

Проведений факторний аналіз (табл. 3.4) показав, що зниження фондівддачі активної частини основних засобів по ТДВ "Чернівецький хімзагод" протягом 2020-2022 рр. на 3.337 пункти відбулося за рахунок зменшення вартості реалізованої продукції та збільшення середньорічної первісної вартості активної частини основних засобів – фондівддача зменшилася відповідно на 1.24 та 2.097 пункти.

Надходження основних засобів, нематеріальних активів тощо відбувається в процесі здійснення інвестиційної діяльності, а саме капітального інвестування. Аналіз динаміки капітальних інвестицій в розрізі груп необоротних активів та джерел фінансування по ТДВ "Чернівецький хімзагод" наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Склад, динаміка капітальних інвестицій та джерел їх фінансування по ТДВ "Чернівецький хімзагод" за 2020-2022 рр.

тис. грн.

№ з/п	Показники	Роки			Абсолютний приріст			Відносний приріст (темп приросту), %		
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2022/2020	2021/2020	2022/2021	2022/2020
1. Капітальні інвестиції										
1.1	Придбання основних засобів	2341	3384	3112	1043	-272	771	44,6	-8,0	32,9
1.1.1	Машини і обладнання	309	690	353	381	-337	44	123,3	-48,8	14,2
1.1.2	Транспортні засоби	1914	2542	2655	628	113	741	32,8	4,4	38,7
1.1.3	Інші необоротні матеріальні активи	118	152	104	34	-48	-14	28,8	-31,6	-11,9
1.3	Придбання нематеріальних активів	8	19	2	11	-17	-6	137,5	-89,5	-75,0
1.4	Всього капітальних інвестицій	2349	3403	3114	1054	-289	765	44,9	-8,5	32,6
2. Джерела фінансування капітальних інвестицій										
2.1	Власні джерела	1231	1498	1678	267	180	447	21,7	12,0	36,3
2.1.1	Амортизаційні відрахування	1231	1498	1678	267	180	447	21,7	12,0	36,3
2.2	Позикові джерела	1118	1905	1436	787	-469	318	70,4	-24,6	28,4
2.2.1	Короткострокові кредити банків	1118	1905	1436	787	-469	318	70,4	-24,6	28,4
2.3	Всього джерел фінансування	2349	3403	3114	1054	-289	765	44,9	-8,5	32,6

Дані табл. 3.5 показують, що керівництво ТДВ "Чернівецький хімзагод" здійснює активну політику щодо оновлення матеріально-технічної бази, що підтверджується значними обсягами капіталовкладень, а саме 2349, 3403 та 3114 тис. грн. відповідно у періодах, що досліджуються. Причому левова

частину підприємство інвестує у підтримку та розвиток транспортно-логістичної системи, що підкреслюються найбільшими обсягами вкладень у транспортні засоби. Не забуває керівництво і про розвиток активної частини основних засобів, які безпосередньо приймають участь у виробництві продукції – обсяг капіталовкладень у зазначену частину необоротних активів склав 309, 690 та 353 відповідно у 2020, 2021 та 2022 рр.

Обсяг капітального інвестування по ТДВ "Чернівецький хімзавод" (табл. 3.5) протягом 2020-2022 рр. постійно змінювався та становив 2349, 3403 та 3114 тис. грн., у т.ч. на відновлення основних засобів – 2341, 3384 та 2112 тис. грн. Протягом досліджуваних років підприємства інвестувало у придбання нематеріальних активів (переважно програмне забезпечення) хоча і не у великих розмірах – 8, 19 та 2 тис. грн.

Фінансування капітальних інвестицій протягом 2020-2022 рр. здійснює приблизно 50 на 50 за рахунок власних джерел – амортизація необоротних активів та за рахунок короткострокових позик банків.

Аналогічно оцінці основних засобів проведемо аналіз складу, структури та динаміки виробничих підприємства (табл. Ж6-Ж7) .

Насамперед визначимо питому вагу запасів та виробничих запасів у загальному обсязі оборотних активів ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. (табл. Ж5).

Структурна оцінка оборотних активів підприємства (табл. Ж5) показала, що питома вага запасів в цілому та виробничих запасів зокрема у загальному обсязі поточних активів становить підприємства становить 46.94, 35.59, 30.93, 41.39 % та 16.73, 11.77, 12.05, 17.73 % відповідно в розрізі зазначених груп активів на кінець 2020-2022 рр. Таким чином, протягом 2020-2021 рр. по підприємству відбувало постійне зменшення, а протягом 2022 р. зростання, часток запасів та виробничих запасів у загальній вартості оборотних активів.

Надалі проведемо структурно динамічний аналіз запасів ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. на основі Приміток до річної фінансової звітності (табл. Ж6-Ж7).

Зростання залишків запасів по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2022 р. на 9914 тис. грн. або на 68.5 % відбулося за рахунок збільшення залишків майже по всіх групах, зокрема по таких статтях як: «Сировина і матеріали», «Тара та тарні матеріали», «Малоцінні та швидкозношувані предмети», «Готова продукція» та «Товари» відповідно на 4524, 255, 31, 4731 та 383 тис. грн. або на 105.2, 19.4, 172.2, 55.6 та 122 %.

Протягом 2021 р. спостерігається неоднозначність у прирості окремих груп запасів, так якщо залишки сировини і матеріалів, тари та тарних матеріалів зросли на 331 та 407 тис. грн. або на 8.3 та 44.9 %, то готової продукції та товарів, навпаки, зменшилися на 961 та 154 тис. грн. або на 10.1 та 32.9 % відповідно.

Аналіз структури запасів (табл. Ж7) показав, що найбільшу питому вагу їх загальному обсязі займають готова продукція та сировина і матеріали – 61.02, 63.77, 58.8, 54.29 та 30.01, 26.73, 29.72, 36.19 % відповідно на кінець 2019-2022 рр. Відносна значна частка тари та тарних матеріалів у залишках запасів – 5.46, 6.11, 9.08, та 6.43 % відповідно на кінець досліджуваних періодів, обумовлена видом економічної діяльності – виробництво лакофарбової продукції (необхідна відповідна тара для зберігання, пакування та транспортування лакофарбових матеріалів та продукції).

На завершення проведемо аналіз ефективності використання запасів, виробничих запасів, сировини та матеріалів ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. (табл. Ж8).

Проведені обчислення (табл. Ж8) показують, що по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом досліджуваних періодів відбувалося постійне зниження ефективності використання запасів, виробничих запасів та сировини, що підтверджується уповільнення оборотності даних груп активів, а також матеріаловіддачі в цілому в розрізі видів виробництв (виробництво: фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик; інших машин і устаткування загального призначення). Але зазначимо, що ефективність використання матеріальних ресурсів із року в рік є вищою щодо виробництва фільтрувальних

патронів ніж у виробництві традиційної лакофарбової промисловості.

Найбільше зниження ефективності використання матеріальних ресурсів в цілому, а також в розрізі їх складових відбулося саме у 2022 р, у якому відбулося нічим несанкціоноване вторгнення військ рф на територію суверенної країни, в порівнянні з 2021 р.

3.2. Удосконалення методики комплексної оцінки використання матеріально-технічної бази підприємства

Досить часто в системі обґрунтування оперативних та особливо стратегічних управлінських рішень виникає необхідність комплексної оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності в цілому та окремих видів ресурсів зокрема матеріально-технічної бази підприємства.

В основі комплексної оцінки використання матеріально технічної бази лежить система коефіцієнтів:

1. Основні засоби – коефіцієнт придатності, приросту основних засобів, фондівіддача, фондо- та техноозброєності праці тощо.
2. Запаси – матеріаловіддача, коефіцієнти оборотності запасів, виробничих запасів, сировини і матеріалів тощо.

З метою вибору найбільш ефективного проекту ми пропонуємо використовувати математичний метод порівняльної комплексної оцінки господарської діяльності за сукупністю показників [2, с. 187].

Метод порівняльної комплексної оцінки передбачає використання лінійної алгебри та розрахований на порівняння всіх показників, які характеризують в сукупності умовне підприємство (проект) – еталон та міру відхилень (відстаней) від найкращих результатів по кожному з них. По суті, даний метод являє собою математичне моделювання діяльності підприємств, яка характеризується різними показниками. Звернемо увагу на важливість

обґрунтування всіх кроків розрахунку, наприклад вибір показників, за якими порівнюються підприємства, визначення їх значимості.

Розглянемо порядок постановки та алгоритм рішення задачі «Комплексна оцінка діяльності підприємств» в цілому та «Комплексна оцінка використання матеріально-технічної бази» зокрема.

Постановки та алгоритм рішення задачі «Комплексна оцінка діяльності підприємств» здійснюється у наступній послідовності:

1. Характеристика вхідної інформації. Для проведення комплексної оцінки вводяться:

- порівнювальні показники a_{ij} , де j – номер показника, $j \in \{1 \leq j \leq n\}$; i – номер підприємства, $i \in \{1 \leq i \leq m\}$. Дані показники формують матрицю вихідних даних A ;
- “вага” (оцінка в балах) показників, яка виражена у балах та визначається експертним шляхом – P_j , $j \in \{1 \leq j \leq n\}$.

2. Алгоритм розрахунку показників комплексної оцінки методом відстаней від еталону:

Блок 1. У кожному j -му стовпці матриці A знаходимо максимальний елемент:

$$a_{i0j} = \max_{1 \leq i \leq m} \{a_{ij}\}, \text{ де } j \in \{1, 2, \dots, m\} \quad (3.1)$$

Блок 2. Кожен елемент j -го стовпця матриці A ділимо на максимальний елемент цього стовпця та отримуємо матрицю координат A' з елементами a'_{ij} :

$$a'_{ij} = \frac{a_{ij}}{a_{i0j}} \quad \{i = 1, \dots, m; j = 1, \dots, n\} \quad (3.2)$$

Блок 3. Кожен елемент матриці координат підносимо до квадрату та отримуємо матрицю квадратів B з елементами b_{ij} :

$$b_{ij} = (a'_{ij})^2, \quad i \in \{1, \dots, m\}, j \in \{1, \dots, n\} \quad (3.3)$$

Блок 4. Кожен елемент j -го стовпця матриці B множимо на відповідну йому “вагу” P_j та отримуємо матрицю зважених величин C з елементами c_{ij} :

$$c_{ij} = b_{ij} * P_j, \quad i \in \{1, \dots, m\}, j \in \{1, \dots, n\} \quad (3.4)$$

Вага P_j зазвичай отримують експертним шляхом, тобто суб'єктивна думка кожного експерта щодо значимості показників.

Блок 5. Визначаємо показник комплексної оцінки для кожного підприємства K_i :

$$K_i = \sum_{j=1}^n c_{ij} \quad \{i = 1, \dots, m\} \quad (3.5)$$

Блок 6. Проводимо ранжування показників K_i в порядку убутання та визначаємо місце i -го підприємства. Перше місце займає підприємство у якого K_i буде найбільшим, а останнє – у якого воно буде мінімальним.

3. Характеристика вихідної інформації.

На практиці зустрічаються випадки, коли вибір максимального елемента по даному критерію не доцільний. Наприклад чим менша фондо- та матеріаломісткість продукції, менший рівень зносу основних засобів, тривалість (період) обороту запасів та виробничих, тим для підприємства є кращим. Таким чином виникає потреба деякого корегування методу відстаней від еталону.

При цьому будуть змінені лише два перших блоки методу, що розглядається.

Блок 1. У кожному j -му стовпці матриці A знаходимо мінімальний елемент:

$$a_{i_0j} = \min_{1 \leq i \leq m} \{a_{ij}\}, \quad \text{де } j \in \{1, 2, \dots, m\} \quad (3.6)$$

Блок 2. Кожен мінімальний елемент j -го стовпця матриці A ділимо на відповідний елемент цього стовпця та отримуємо матрицю координат A' з елементами a'_{ij} :

$$a'_{ij} = \frac{a_{ij}}{a_{i_0j}} \quad \{i = 1, \dots, m; j = 1, \dots, n\} \quad (3.7)$$

Для експертних оцінок значимості кожного було опитано працівників ТДВ "Чернівецький хімічний завод", а саме: головного бухгалтера (експерт 1);

начальника виробництва (експерт 2); начальника цеху фільтрувальних патронів (експерт 3); начальника цеху виробництва лакофарбової продукції (експерт 4); начальника експериментальної дільниці (експерт 5). При цьому шкала коливається від 1 до 5.

Вибір експертів був не випадковим, адже саме вони є керівниками центрів виникнення витрат сировини і матеріалів, а також їх контролю, включаючи працівника бухгалтерії.

При цьому комплексна оцінка використання матеріально-технічної ТДВ "Чернівецький хімзавод" буде проведена в розрізі 2020-2022 рр. вихідні дані наведено в табл. 3.6, а сама оцінка в табл. 3.7.

Таблиця 3.6

Вихідні дані для проведення комплексної оцінки використання матеріально-технічної бази ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.

Роки	Система показників								
	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Коефіцієнт придатності основних засобів	Фондовіддача	Фондоозброєність праці, тис. грн./особу	Техноозброєність праці, тис. грн./особу	Матеріаловіддача	Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	Коефіцієнт оборотності сировини і матеріалів
2020	0,097	0,357	2,628	229,916	54,075	2,048	2,665	7,753	9,388
2021	0,048	0,332	3,028	246,425	59,377	2,028	3,520	9,781	12,478
2022	0,198	0,392	2,439	283,762	74,995	1,686	2,269	5,480	6,716
Оцінка в балах	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Експерт 1	4	3	4	2	3	2	3	3	3
Експерт 2	2	3	2	2	2	2	4	4	2
Експерт 3	3	3	3	2	2	4	3	4	4
Експерт 4	4	4	3	3	3	2	2	2	3
Експерт 5	5	3	3	3	3	2	2	2	2

Методика відступу від еталону (табл. 3.7) показала, що як в цілому так і з врахуванням думок експертів найкращі результати використання матеріально-технічної бази ТДВ "Чернівецький хімзавод" спостерігаються у 2021 р. І це природно, оскільки саме такі результати були отримані в процесі аналізу основних засобів та виробничих запасів підприємства.

Якщо ж розглянути середньоарифметичні значення експертів при формуванні матриць зважених величин, то вони становлять 20.106, 21.701 та 21.185 відповідно у 2020-2022 рр.

**Інтегральна оцінка використання матеріально-технічної бази
ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.**

Роки	Показники									Сума	Місце
	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Коефіцієнт придатності основних засобів	Фондовіддача	Фондоозброєність праці, тис. грн./особу	Техноозброєність праці, тис. грн./особу	Матеріаловіддача	Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	Коефіцієнт оборотності сировини і матеріалів		
Матриця вихідних даних											
2020	0,097	0,357	2,628	229,916	54,075	2,048	2,665	7,753	9,388	X	X
2021	0,048	0,332	3,028	246,425	59,377	2,028	3,520	9,781	12,478	X	X
2022	0,198	0,392	2,439	283,762	74,995	1,686	2,269	5,480	6,716	X	X
Матриця координат											
2020	0,490	0,911	0,868	0,810	0,721	1,000	0,757	0,793	0,752	7,102	3
2021	0,242	0,847	1,000	0,868	0,792	0,990	1,000	1,000	1,000	7,740	1
2022	1,000	1,000	0,805	1,000	1,000	0,823	0,645	0,560	0,538	7,372	2
Матриця квадратів відхилень											
2020	0,260	0,008	0,017	0,036	0,078	0,000	0,059	0,043	0,061	0,563	1
2021	0,575	0,023	0,000	0,017	0,043	0,000	0,000	0,000	0,000	0,659	3
2022	0,000	0,000	0,038	0,000	0,000	0,031	0,126	0,193	0,213	0,602	2
Матриця зважених величин – експерт 1											
2020	1,960	2,732	3,472	1,620	2,163	2,000	2,271	2,378	2,257	20,854	3
2021	0,968	2,541	4,000	1,737	2,375	1,980	3,000	3,000	3,000	22,601	1
2022	4,000	3,000	3,222	2,000	3,000	1,646	1,934	1,681	1,615	22,098	2
Матриця зважених величин – експерт 2											
2020	0,980	2,732	1,736	1,620	1,442	2,000	3,028	3,171	1,505	18,214	2
2021	0,484	2,541	2,000	1,737	1,583	1,980	4,000	4,000	2,000	20,326	1
2022	2,000	3,000	1,611	2,000	2,000	1,646	2,578	2,241	1,076	18,153	3
Матриця зважених величин – експерт 3											
2020	1,470	2,732	2,604	1,620	1,442	4,000	2,271	3,171	3,009	22,320	2
2021	0,726	2,541	3,000	1,737	1,583	3,961	3,000	4,000	4,000	24,548	1
2022	3,000	3,000	2,416	2,000	2,000	3,293	1,934	2,241	2,153	22,037	3
Матриця зважених величин – експерт 4											
2020	1,960	3,643	2,604	2,431	2,163	2,000	1,514	1,585	2,257	20,157	2
2021	0,968	3,388	3,000	2,605	2,375	1,980	2,000	2,000	3,000	21,317	1
2022	4,000	4,000	2,416	3,000	3,000	1,646	1,289	1,121	1,615	22,087	3
Матриця зважених величин – експерт 5											
2020	2,450	2,732	2,604	2,431	2,163	2,000	1,514	1,585	1,505	18,984	3
2021	1,210	2,541	3,000	2,605	2,375	1,980	2,000	2,000	2,000	19,712	2
2022	5,000	3,000	2,416	3,000	3,000	1,646	1,289	1,121	1,076	21,549	1

Зазначимо, що дана методика може бути використана при обґрунтуванні стратегії формування матеріально-технічної бази, виробничої, маркетингової, інвестиційної, фінансової, кадрової та інших функціональних стратегій підприємства.

Висновки за розділом 3

В результаті висвітлення методичних аспектів, проведення безпосередньо аналізу матеріально-технічної бази підприємства, можна зробити наступні висновки:

1. Побудова організаційно-інформаційна модель аналізу є основою здійснення подальших аналітичних досліджень в системі підтримки управлінських рішень щодо формуванням та використанням матеріально-технічної бази підприємства.
2. Питома вага залишкової вартості основних засобів та виробничих запасів разом у загальній вартості активів підприємства становить 48.25, 47.28, 40.35 та 32.49 % відповідно на кінець 2020-2022 рр.
3. Протягом досліджуваних періодів по ТДВ "Чернівецький хімзавод", під впливом нарахування амортизації та руху основних засобів, відбувалося постійне коливання рівня зношеності останніх.
4. Уповільнення темпів приросту зносу основних засобів по підприємству протягом 2021 р. частково обумовлено оновленням технічної бази внаслідок капітального інвестування, що підтверджується додатними значеннями коефіцієнтів протягом всіх досліджуваних періодів.
5. По підприємству протягом періодів, що аналізувалися, відбувалося постійне забезпечення трудових ресурсів як активною частиною основних засобів (техноозброєність праці), так всіма основними засобами (фондоозброєність праці).
6. Протягом досліджуваних періодів відсутня однакова тенденція щодо динаміки показників ефективності матеріально-технічної бази в цілому, а також в розрізі її складових: основні засоби, виробничі запаси, сировина і матеріали.
7. В якості обґрунтування вибору стратегії розвитку матеріально-технічної бази, а також оцінки її комплексного використання, запропоновано методи відстаней від еталону та багатовимірного порівняльного аналізу.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дали змогу зробити такі висновки:

1. Матеріально-технічна база суб'єктів господарювання складається із засобів та предметів праці, а також природних ресурсів. Всі елементи матеріально-технічної бази об'єднуються в технологічні процеси, які визначаються формами організації виробництва.
2. Синтез класичного та інноваційно-орієнтованого підходів до формування та використання матеріально-технічної бази промислового виробництва, дозволив розглянути дану категорію в діалектичній єдності змісту (основні виробничі засоби, виробничі запаси) та форми використання матеріально-технічних ресурсів (виробничі технології), з урахуванням ступеня відповідності структурних елементів вимогам нормативних параметрів, стратегічних і програмних індикаторів розвитку матеріально-технічної бази, основною рушійною силою якого повинен виступати інноваційний процес.
3. Розвиток матеріально-технічної бази необхідно розглядати як систему збалансованих кількісних, структурних і якісних змін, що відповідають цілям підприємства та враховують обмеження, які визначаються зовнішнім середовищем і потенціалом суб'єктів господарювання. Спрямованість таких змін визначається через розуміння сутності матеріально-технічної бази підприємства та аспектів розгляду засобів виробництва.
4. Дослідження науковців в основному присвячені удосконаленню управління формуванням та використанням матеріально-технічної бази підприємства, класифікації її складових груп, плану рахунків, а також особливостям обліку та аналізу з врахуванням галузевих аспектів.
5. ТДВ "Чернівецький хімзавод" функціонує у хімічній промисловості, а основними видами діяльності є виробництво лакофарбових матеріалів та продукції й фільтрувальних патронів, які реалізуються як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках, зокрема США, Франції, Румунії, Чехії, Словаччини, Німеччини, тощо.

6. Підприємство знаходиться у відмінному фінансовому стані в розрізі фінансової стійкості та платоспроможності, що частково обумовлено значним зростанням прибутковості діяльності.
7. Облік на ТДВ "Чернівецький хімзавод" ведеться за автоматизованою формою з використанням програмного продукту «Акцент» версії 7.0. При цьому, на підприємстві створено відділ обліку, фінансів та статистики, який налічує сім штатних бухгалтерів на чолі з головним бухгалтером, який є одним із заступників генерального директора.
8. На підприємстві розроблено Наказ «Про облікову політику», відповідно до якого: вибуття запасів у виробництво за методом вартості перших за часом надходження (ФІФО); облік транспортно-заготівельних витрат здійснюється на окремому субрахунку 2016 «Транспортно-заготівельні витрати». У цьому ж наказі не зазначено метод нарахування амортизації відповідних груп необоротних активів, хоча на підприємстві використовують прямолінійний метод.
9. Для обліку господарських операцій щодо наявності, руху та використання основних засобів та виробничих запасів на ТДВ "Чернівецький хімзавод" застосовується в основному типову кореспонденцію рахунків, але з відповідною деталізацією матеріальних ресурсів в розрізі субрахунків.
10. Обліковими регістрами щодо обліку матеріально-технічної бази є журнали-ордери: № 3 – облік розрахунків за одержані основні засоби та виробничі запаси; № 4 – облік введення об'єктів основних засобів в експлуатацію та нарахування амортизації; № 5 – витрачання виробничих запасів тощо.
11. Окремі елементи організаційно-інформаційної моделі аналізу матеріально-технічної бази, а саме об'єкти, суб'єкти, інформаційна база залежать від галузевої приналежності підприємства, його організаційної структури та розподілу обов'язків і повноважень персоналу.
12. Структурний аналіз показав, що по підприємству відбувалося зменшення частки матеріально-технічної бази в загальній вартості активів з 48.25 % на початок 2020 р. до 32.49 % на кінець 2022 р.

13. Рівень зношеності основних засобів підприємства становив та 66.7, 64.3, 66.8 та 60.8 % відповідно на кінець 2020-2022 рр. Коливання рівня придатності основних засобів відбувалося під впливом нарахування амортизації, а також їх руху, при цьому по ТДВ "Чернівецький хімзавод" спостерігається перевищення обсягів надходження даної групи необоротних активів, над тими, які вибули, що підтверджується додатними значеннями коефіцієнтів приросту.

14. Проведені розрахунки показали, що по підприємству відсутня загальна тенденція зміни ефективності використання матеріально-технічної бази як в цілому по роках, так і в розрізі її складових груп, і навіть окремих показників. Але при цьому результати інтегральної оцінки найвища ефективність використання спостерігалася саме у 2021 р.

Результати проведених досліджень дали змогу розробити та внести наступні пропозиції щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління матеріально-технічною базою підприємств в цілому та ТДВ "Чернівецький хімзавод" зокрема:

1. Оновити версію програмного продукту «Акцент» з 7.0 на 7.4, що дозволить безпосередньо зберігати стандартні звіти у MS Excel, тобто не потрібно зберігати HTML у формат MS Excel.
2. Оновити Наказ «Про облікову політику» із зазначенням у ньому: методів нарахування амортизації нематеріальних активів, малоцінних необоротних матеріальних активів; порядку розподілу транспортно-заготівельних витрат.
3. Для обліку витрат на капітальний ремонт відкрити окремий субрахунок 156 «Капітальний ремонт» з подальшою деталізацією субрахунків в розрізі груп основних засобів.
4. Використовувати і надалі 100 % амортизаційних відрахувань та частини чистого прибутку на оновлення парку основних засобів, які відповідають сучасному етапу розвитку НТП, що дозволить підвищити конкурентоспроможність та ефективність діяльності підприємства.

5. Розглянути можливість застосування методів прискореної амортизації для відповідних груп матеріальних необоротних активів, які передбачені Податковим кодексом України, що дасть змогу накопичувати кошти для заміни об'єктів основних засобів, які амортизується, у разі їх швидкого морального старіння та інфляції.
6. Застосовувати в системі оцінки використання матеріально-технічної бази підприємства матричні методи, а саме метод відстаней від еталону та багатовимірного порівняльного аналізу, що дозволить обґрунтувати вибір функціональних стратегій в цілому та стратегії інноваційного розвитку матеріально-технічного забезпечення зокрема.
7. Надавати і надалі в оренду частину складських площ, які не використовуються підприємством, що дасть змогу, з однієї сторони, зменшити витрати на їх утримання, а з іншої, забезпечить одержання додаткового прибутку.
8. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства здійснювати постійний моніторинг прайс-листів постачальників, що дозволить зменшити закупівельну вартість виробничих запасів, та також вартість придбання об'єктів основних засобів.
9. Проводити активну маркетингову політику щодо розширення ринків збуту лакофарбової продукції як всередині країни, та і за її межами.
- 10.3 метою забезпечення енергетичної безпеки на тлі зростання ризиків обстрілів критичної інфраструктури, і надалі запроваджувати енергозберігаючі технології, а також продовжувати інвестувати кошти у обладнання, що дозволяє генерувати відновлювані джерела енергії – сонячні батареї.

Реалізація вищенаведених заходів дасть змогу покращити обліково-аналітичне забезпечення управління матеріально-технічною базою ТДВ «Чернівецький хімзавод» у майбутніх звітних періодах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посіб. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : ЦУЛ, 2010. 391 с.
2. Баканов М. І., Шеремет А. Д. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Наука, 1981. 262 с.
3. Баконіна О. Підвищено вартісний поріг для основних засобів. *Портал ЛІГА: ЗАКОН Бізнес.* офіц. веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/news/192779_pdvishcheno-vartsniy-porg-dlya-osnovnikh-zasobv.
4. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. № 2. С. 63–67.
5. Бурдейна Л. В. Теоретичні основи аналізу забезпечення та ефективного використання виробничих запасів на підприємствах. *Молодий вчений.* 2015. № 3 (18). С. 39–42.
6. Васильців Т. Г., Павлишин Б. Л. Стратегічні засади управління використанням матеріально-технічної бази підприємства. *Наук. вісн. НЛТУ України.* 2008. Вип. 18 (10). С. 275–279.
7. Васюта В. Б., Кирпань А. Г. Аналіз ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства. *ЕКОНОМІКА: реалії часу.* 2015. №2(18). С. 107–113.
8. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 520 с.
9. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану і перспективи розвитку : монограф. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 522 с.
10. Гресь О. А. Вибір оптимального методу нарахування амортизації основних засобів в умовах реформування бухгалтерського обліку. *Збірн. наук. праць "Торгівля і ринок України"*. Донецьк, 2014. С. 138–144.
11. Гречко С. М. Процес надходження основних засобів у системі

- бухгалтерського обліку: економіко-теоретичні положення. *Вісн. Запорізького нац. ун-у. Економ. науки*. 2018. С. 115–122.
12. Грицюк Е. О., Ляшенко А. Ф., Міняйло І. Л. Системний підхід як основа для обґрунтованого планування показників матеріально-технічної бази підприємств. *Вісник ЧТЕІ. Економ. науки*. 2017. Вип. 1. С. 134-141. URL: http://www.chtei-knteu.cv.ua/herald_en/content/download/archive/2017/v1/1-2012-20.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
13. ДБН В.3.2-2-2009. Житлові будинки. Реконструкція і капітальний ремонт. [Чинний від 2010-01-01]. Вид. офіц. Київ : Мінрегіонбуду України, 2009. 19 с. (Інформація та документація).
14. Диба В. М. Облік та аналіз необоротних активів : монограф. Київ : КНЕУ, 2008. 288 с.
15. Дідович Ю. О. Ефективність стратегічного управління підприємством : дис. ... канд. екон. наук : 06.10.09. Київ, 2012. 238 с.
16. Дмитренко А. В. Шляхи вдосконалення ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів. *Економіка і регіон*. 2014. № 6. С. 99–105.
17. Довга Т. М. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 5 (20). Ч.1. С. 130–134.
18. Економіка підприємств харчової промисловості / А. О. Заїнчковський, Г. М. Решетюк, Г. А. Болдуй та ін. Київ : Урожай, 2008. 272 с.
19. Економіка підприємств : підруч. / за ред. В. Ф. Горбоноса. Київ : Знання, 2014. 463 с. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/101-ekonomka-pdprimstv-gorbonos-fv.html> (дата звернення: 28.08.2023).
20. Єрмоленко Г. С., Шумляєв Б. О. Організація обліку виробничих запасів, недоліки обліку та шляхи його удосконалення. *Проблеми економіки транспорту*. 2012. № 3. С. 29–33.
21. Жарікова О. А., Прокоп'єва О. Ю. Податковий облік необоротних активів: проблеми нарахування амортизації. URL : <http://www.sworld.com.ua/index.php/en/economy/accounting-and-auditing-/2869-zharikov-on-a-prokopieva-a-yu>.

- 22.Індюков А. І. Сутність та економічний зміст матеріально-технічної бази сільськогосподарського підприємства. *КАНТ*. 2018. № 3 (12). С. 44–49.
- 23.Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 01.10.2023).
- 24.Камінська Т. Г. Облік і контроль кругообороту капіталу : монограф. Житомир : ПП «Рута», 2019. 448 с.
- 25.Карабаза І. А., Лежненко Л. І. Адаптація зарубіжного досвіду обліку запасів у вітчизняну практику. *Молодий вчений*. 2020. № 3(8). С. 12–15.
- 26.Карпушенко М. Ю. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студ. економ. спец. Харків : Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. 2019. 241 с.
- 27.Качан Д. А., Свиноус І. В. Теоретико-методичні підходи до трактування поняття «матеріально-технічна база». *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 33–36. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2018/9.pdf (дата звернення: 19.09.2023).
- 28.Коблянська О. І., Круглік К. М. Оцінки в обліковій політиці основних засобів під час переходу на МСФЗ. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 2. С. 260–263.
- 29.Коваленко І. М., Лактіонова Н. С. Облік виробничих запасів за вимогами міжнародної стандартизації. *Вісник СНТ ННІ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ ХНТУСГ*. 2020. Вип. 1. С. 16-20.
- 30.Копиця І. М. Історичний та сучасний аспект «матеріально-технічна база підприємства». *Молодий вчений*. 2016. № 11 (38). С. 618–621.
- 31.Кудлаєва Н.В. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення. *Збірн. наук. праць Нац. авіаційного ун-ту «Проблеми системного підходу в економіці»*. 2019. Вип. 1 (69). Ч. 2. С.107–114.
- 32.Кучин Б. Л., Якушева Є. В. Управління розвитком економічних систем: технічний прогрес, стійкість. Київ : ЦУЛ, 2015. 157 с.
- 33.Лебедєв В. Г., Дроздова Т. Г., Кустарєв В. П. Управління витратами на

- підприємстві ; під. ред. Г. А. Краюхіна. 6-е вид. Харків : ХНУ, 2018. 592 с.
- 34.Литвиненко А. О. Теоретичні аспекти організації управління розвитком матеріально-технічної бази підприємства. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2009. №9. С. 97–101.
- 35.Marx's Capital: A Critique of Political Economy. Germany : Cosimo, 1867. 905 p.
URL: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Capital-Volume-I.pdf>
- 36.Мельник Л. Г. Економіка підприємства : підруч. Суми: Університетська книга, 2016. 864 с.
- 37.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0002201-07#Text> (дата звернення: 20.09.2023).
- 38.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 01.08.2023).
- 39.Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення: 03.10.2023).
- 40.Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 23.09.2023).
- 41.Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. №635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
- 42.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL:

- https://ips.ligazakon.net/document/view/mu17029?ed=2017_06_30 (дата звернення: 14.09.2023).
43. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17035> (дата звернення: 14.09.2023).
44. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 «Витрати за позиками» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17041> (дата звернення: 14.09.2023).
45. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» : Міжнародний стандарт від 01.01.2014 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU17051?an=0&ed=2019_10_04 (дата звернення: 14.09.2023).
46. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU17207?ed=2017_06_30&an=534 (дата звернення: 14.09.2023).
47. Морозовська Г. Ремонтуюмо основний засіб, строк корисного використання якого закінчився: податкові наслідки. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2020. № 164. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/272/200> (дата звернення: 19.10.2023).
48. Основний засіб повністю амортизовано: чи потрібно його списувати з балансу. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2020. № 164. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/10010> (дата звернення: 19.10.2023).
49. Облік ремонтів і поліпшень власних основних засобів. *Баланс*. 2019. № 11. URL: <https://balance.ua/news/post/uchet-remontov-i-uluchshenij-sobstvennykh-osnovnykh-sredstv>.
50. Паладян Е. І. Сутність та складові елементи матеріально-технічної бази підприємства. *Збір. студ. наук. праць ЧТЕІ КНТЕУ*. Вип. XXVI. Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2019. С. 340–344.
51. Папінова О. Безплатне передання основних засобів. *Баланс*. 2020. №11. С.

66–68.

52. Пилипенко А.А., Литвиненко А.О. Організація управління розвитком матеріально-технічної бази підприємства : монограф. Харків : ФОП Здоровий Я.А., 2015. 236 с.
53. Пилипенко А. А., Литвиненко А. О. Реінжиніринг та реструктуризація в механізмі розвитку матеріально-технічної бази промислового підприємства. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. 83–89.
54. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
55. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
56. Положення «Про інвентаризацію активів та зобов'язань» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 09.09.2023).
57. Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту : Наказ Міністерства транспорту України від 30.03.1998 р. № 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0268-98#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
58. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.04.2000 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 09.10.2023).
59. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 02.09.2023).

60. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення: 14.09.2023).
61. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 14.09.2023).
62. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 24.09.2023).
63. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисної вартості активів» : Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2004 р. № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05#Text> (дата звернення: 14.09.2023).
64. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text> (дата звернення: 12.09.2023).
65. Правила утримання жилих будинків та прибудинкових територій : Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005 р. № 76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
66. Примірний перелік послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд : Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 10.08.2004 р. № 150. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-04#Text> (дата звернення: 14.08.2023).
67. Прокопенко В. Зміни в прибуткових коригуваннях – 1: нема лиха без добра. *Інтерактивна бухгалтерія*. 2020. № 104. URL:

- <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/10217/138774> (дата звернення: 10.09.2023).
68. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 01.06.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 15.08.2023).
69. Про віднесення ремонтно-будівельних робіт до капітального чи поточного ремонту : Лист Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 15.07.2009 р. № 9/9-1056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1056661-09#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
70. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16.01.2020 р. № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-IX#Text> (дата звернення: 16.08.2023).
71. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів : Наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0193202-96#Text> (дата звернення: 14.08.2023).
72. Про затвердження типових форм первинного обліку (Форми №№ ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3, ОЗ-4, ОЗ-5, ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8, ОЗ-9, ОЗ-14, ОЗ-15, ОЗ-16) : Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 р. № 352. URL: (дата звернення: 20.08.2023).
73. Про фінансовий лізинг : Закон України від 06.1997 р. № 723/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр#Text> (дата звернення: 02.09.2023).
74. Рета М. В. Особливості обліку імпортованих виробничих запасів. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2018. № 2 (13). С. 297–303.
75. Сабов А.-М. І. Економічна та організаційні методи удосконалення лізингу в оновлення основних засобів підприємств. *Ефективна економіка*. 2014. № 6.

- URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3160> (дата звернення: 18.10.2023).
76. Садовська І. Б., Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 688 с.
77. Самочкін В. Н. Гнучкий розвиток підприємства. Аналіз та планування. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2021. 376 с.
78. Сатир Л. М. Організаційні засади функціонування інформаційної моделі формування бази сільськогосподарських підприємств // Інноваційна економіка. 2022. №1. С. 308–312.
79. Сироїжко В. В., Андрєєва А. А., Соляникова А. А. Удосконалення обліку виробничих запасів на складах виробничого підприємства // Молодий вчений. 2020. №3. С. 517-520
80. Сосненко Л. Аналіз економічного потенціалу чинного підприємства: монограф. Харків : Економічна література, 2020. 208 с. URL : <http://nagon.net/books.php?q=L-Sosnenko> (дата звернення: 15.10.2023).
81. Степаненко О. І. Документування операцій у процесі експлуатації основних засобів. *Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту*. 2019. Вип. 24. Ч 3. С. 86–94.
82. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : підруч. 7-ме вид. допов. і перероб. Київ : Алерта, 2016. 928 с.
83. Товариство з додатковою відповідальністю «Чернівецький хімічний завод». Офіц. веб-сайт. URL : <http://himzavod.com.ua/> (дата звернення 20.08.2023).
84. Ушакова Н. М., Лігоненко Л. О., Ситник О. О. Економіка торговельного підприємства : опорний конспект лекцій. Київ : КНТЕУ, 2008. 172 с.
85. Фінансовий облік : підруч. для студ. ВНЗ / Л. В. Нападовська, А. В. Алексеєва, О. А. Бакурова та ін. ; за ред. Л. В. Нападовської. Київ : КНТЕУ, 2013. 700 с.
86. Шевців Л. Ю., Тесляк М. М. Організація та методика обліку виробничих запасів як важливої складової оборотних активів підприємств. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. №5. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2018/5/3546> (дата звернення: 10.09.2023).
87. Schumpeter J. A., *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits,*

- Capital, Credit, Interest and the Business Cycle. New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.) : Transaction Publishers. 2008. URL: <https://institutiones.com/download/books/1959-teoriya-ekonomicheskogo-razvitiya-shumpeter.html> (дата звернення: 08.08.2023).
- 88.Щодо використання мінімально допустимого строку амортизації до об'єктів основних засобів, що були введені в експлуатацію за період з 01.01.2020 по 22.05.2020, та підтвердження первинними документами факту їх невикористання : Індивідуальна податкова консультація від 12.06.2020 № 2410/6/99-00-05-05-02-06/ПК. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/IPK14965> (дата звернення: 10.09.2023).
- 89.Щодо віднесення ремонтно-будівельних робіт до капітального та поточного ремонтів : Лист Державного комітету України з будівництва та архітектури від 30.04.2003 р. № 7/7-401. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-401509-03#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
- 90.Юрченко В. В. Розробка програми вдосконалення матеріально-технічної бази підприємства. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=75143> (дата звернення: 15.10.2023).
- 91.Яцунська О. С. Облік основних засобів за стадіями життєвого циклу : монографія. Херсон : ФОП Грінь Д.С., 2017. 188 с.
- 92.Greiner L. E. Evolution and Revolution of Organization. *Harvard Business Review*. 1972. Vol. 50 (4). PP. 45–56.